

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego

KATEDRA nr 11

2

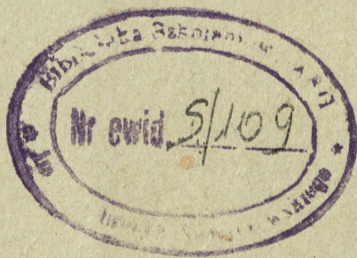
ppłk dypl. Emil JADZIAK

DZIAŁANIA 1 ARMII WP NA POMORZU ZACHODNIM
W DNIACH OD 6 MARCA DO 7 KWIETNIA 1945 r.

(walki o Kołobrzeg, na północ od Kamienia Pomorskiego oraz obrona
wybrzeża Morza Bałtyckiego)

rozprawa doktorska

(Załączniki)

Archiwum Biblioteki im.
AKADEMII SZTABU
im. gen. br. K. Św.
nr 19055
~~1985~~

1961

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego

KATEDRA nr 11

2

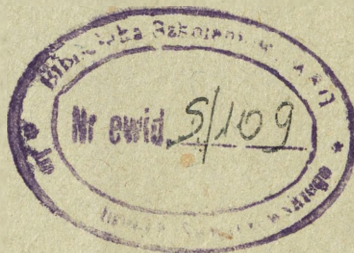
ppłk dypl. Emil JADZIAK

DZIAŁANIA 1 ARMII WP NA POMORZU ZACHODNIM
W DNIACH OD 6 MARCA DO 7 KWIETNIA 1945 r.

(walki o Kołobrzeg, na północ od Kamienia Pomorskiego oraz obrona
wybrzeża Morza Bałtyckiego)

rozprawa doktorska

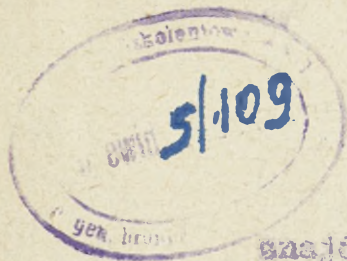
(Załączniki)

Archiwum Biblioteki
AKADEMII SZTABU
im. gen. br. K. Świerczewskiego
19055
~~1985~~

---

1 9 6 1

Przebieg powst. 12354 jpk

Archiwum Biblioteki Wojskowej
AKADEMI SZTABU GŁÓWNEJ
Im. gen. br. K. Świerczewskiego

WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW

Dział

Nr

znajdujących się w tomie

19055
~~1985~~

- Nr 1 - Schemat organizacyjny 1 armii WP /ważniejsze elementy/
- Nr 2 - Schemat organizacji artylerii 1 armii WP /ważniejsze elementy/
- Nr 3 - Schemat organizacji dywizji piechoty /ważniejsze elementy/
- Nr 4 - Schemat organizacji pułku piechoty /ważniejsze elementy/
- Nr 5 - Stan bojowy 1 armii WP w dniu 10.3.1945 r.
- Nr 6 - Stan bojowy 2 dywizji piechoty w dniu 10.3.1945 r.
- Nr 7 - Wyciąg z zestawienia bojowego związków taktycznych i oddziałów 1 armii WP w dniu 30.3.1945 r.
- Nr 8 - Wyciąg z zestawienia bojowego związków taktycznych i oddziałów 1 armii WP w dniu 25.3.1945 r.
- Nr 9 - Wyciąg z zestawienia bojowego związków taktycznych i oddziałów 1 armii WP w dniu 5.4.1945 r.
- Nr 10 - Ulotka /arzucona 15 marca 1945 r. w Kłodzku/
- Nr 11 - Plan współdziałania 1 armii WP w obronie /ze szkicem/
- Nr 12 - Obsada personalna ważniejszych stanowisk w dowództwie związków taktycznych i oddziałach 1 armii WP w czasie działań na Pomorzu w dniach 6 marca - 7 kwietnia 1945 r.
- Nr 13 - Indeks nazw geograficznych
- Nr 14 - Bibliografia wykorzystanych źródeł i opracowań

Egz. nr 2

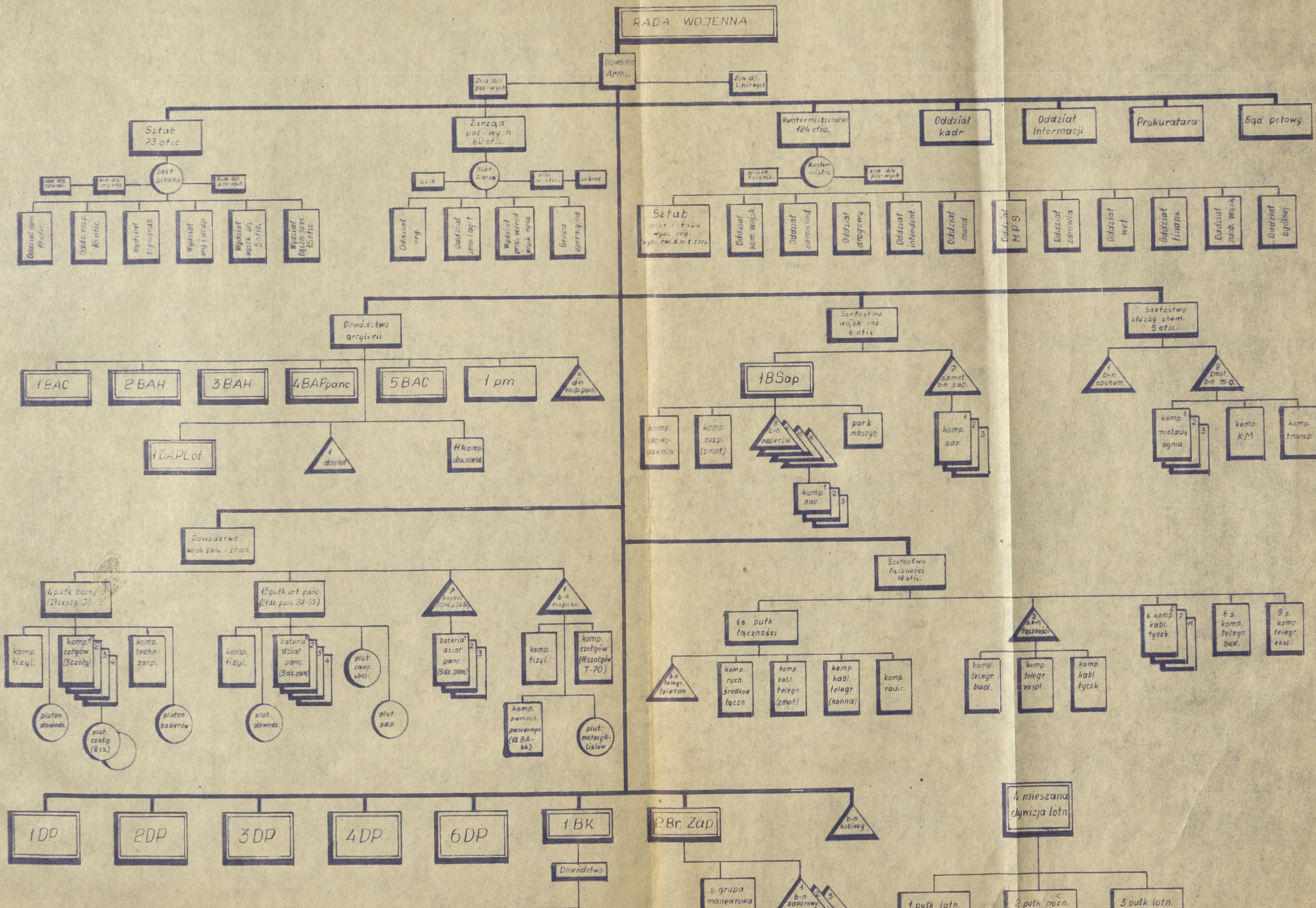
Archiwum Biblioteki
Sztabu Generalnego
Im. gen. K. Suterrenskiego

Dził 19055
1985

SCHEMAT ORGANIZACYJNY 1 ARMII WP

(ważniejsze elementy)

Załącznik nr 1

Razem w brygadzie

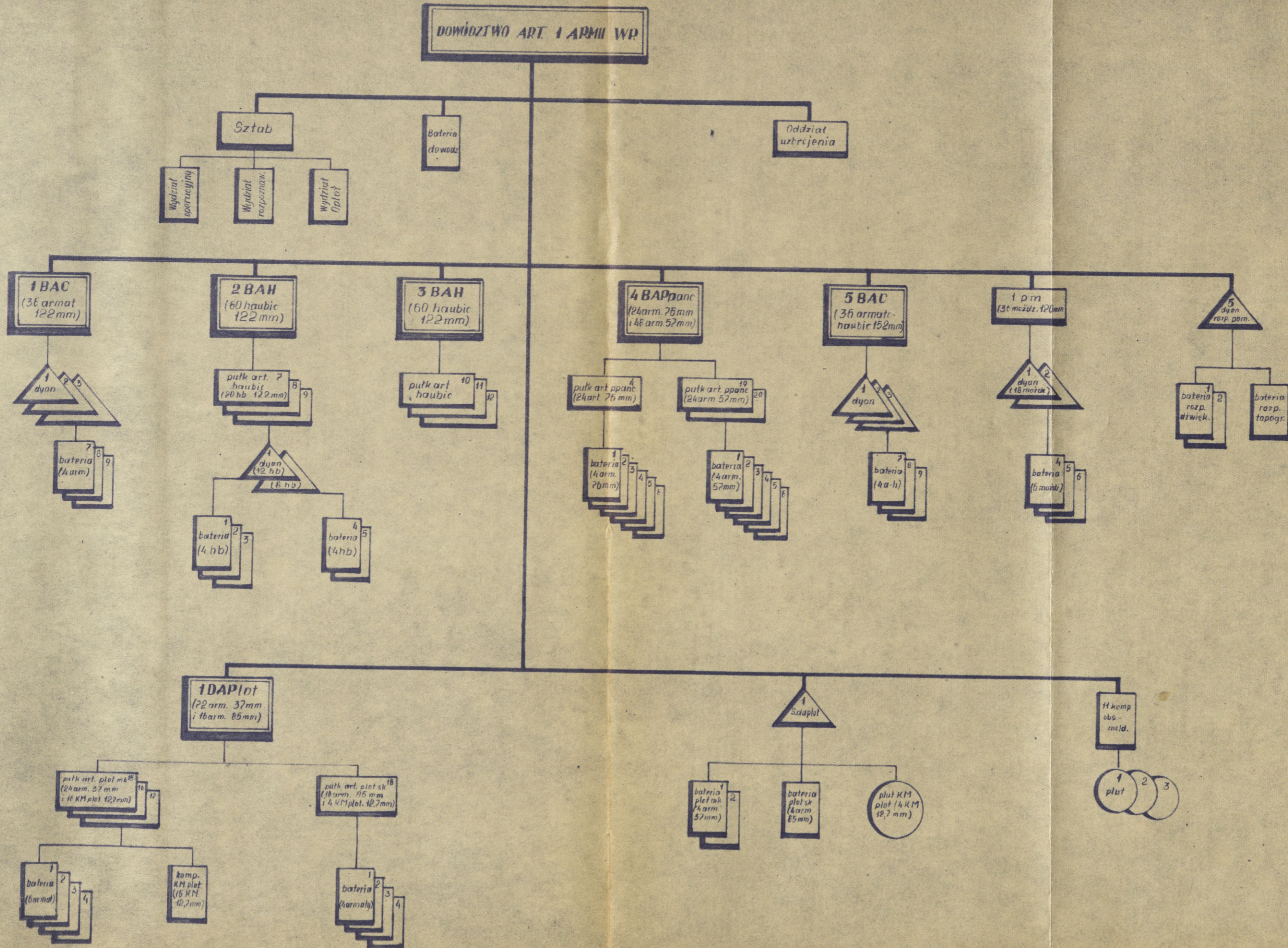
- ludzi	- 3102 (300 ofc.)
- koni	- 2966
- dział 76 mm AP	- 8
- dział 76 mm AD	- 12
- dział 82 mm	- 12
- dział plot. 37 mm	- 6

- 4 szwadrony kawalerii
- bateria moźdz. 82 mm (4 moźdz.)
- bateria dział 76 mm (4 działy 76 mm AP)

SCHEMAT ORGANIZACJI ARTYLERII 1 ARMII WP

(ważniejsze elementy)

Załącznik nr 2

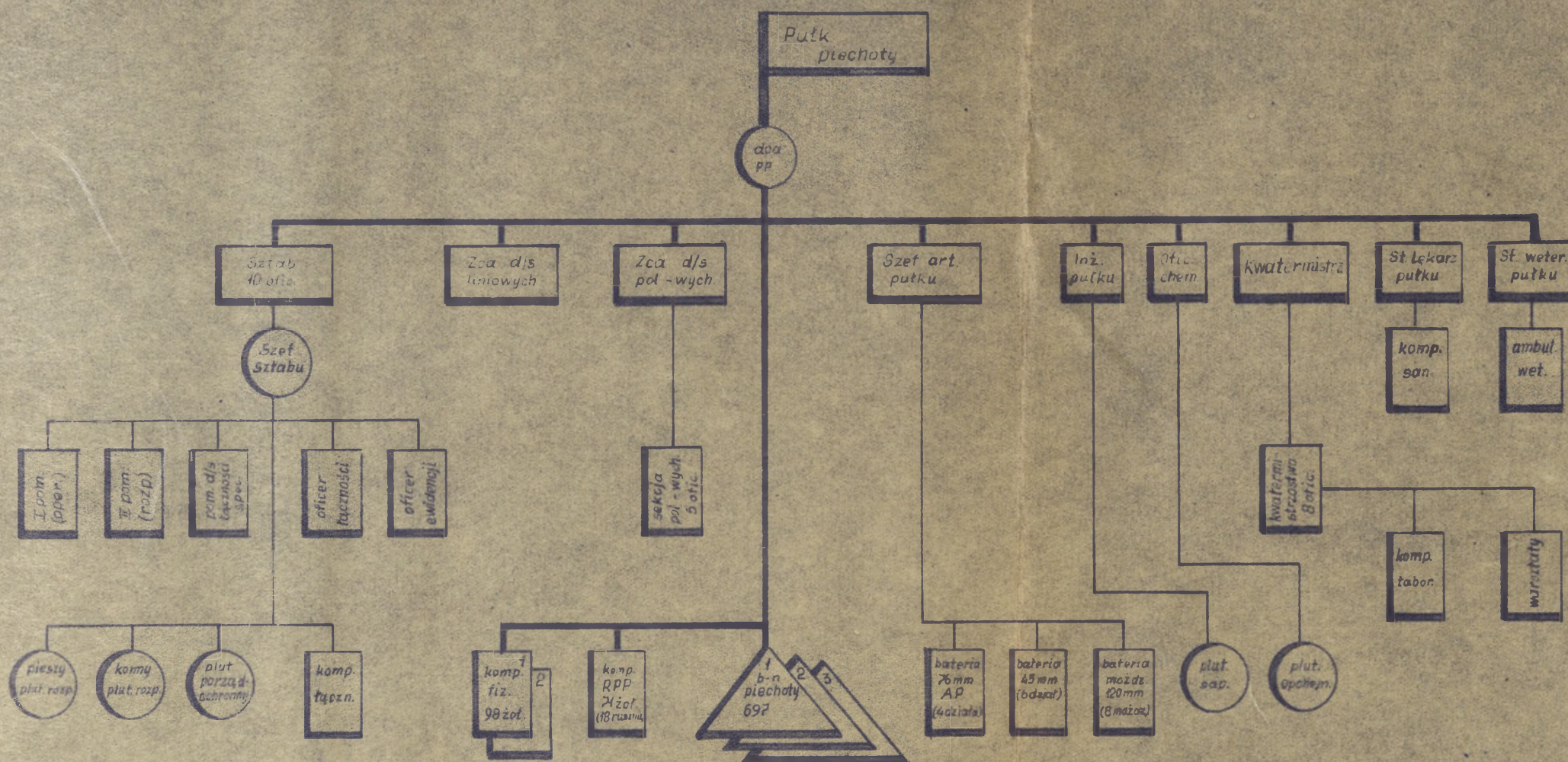

SCHEMAT ORGANIZACJI PUŁKU PIECHOTY

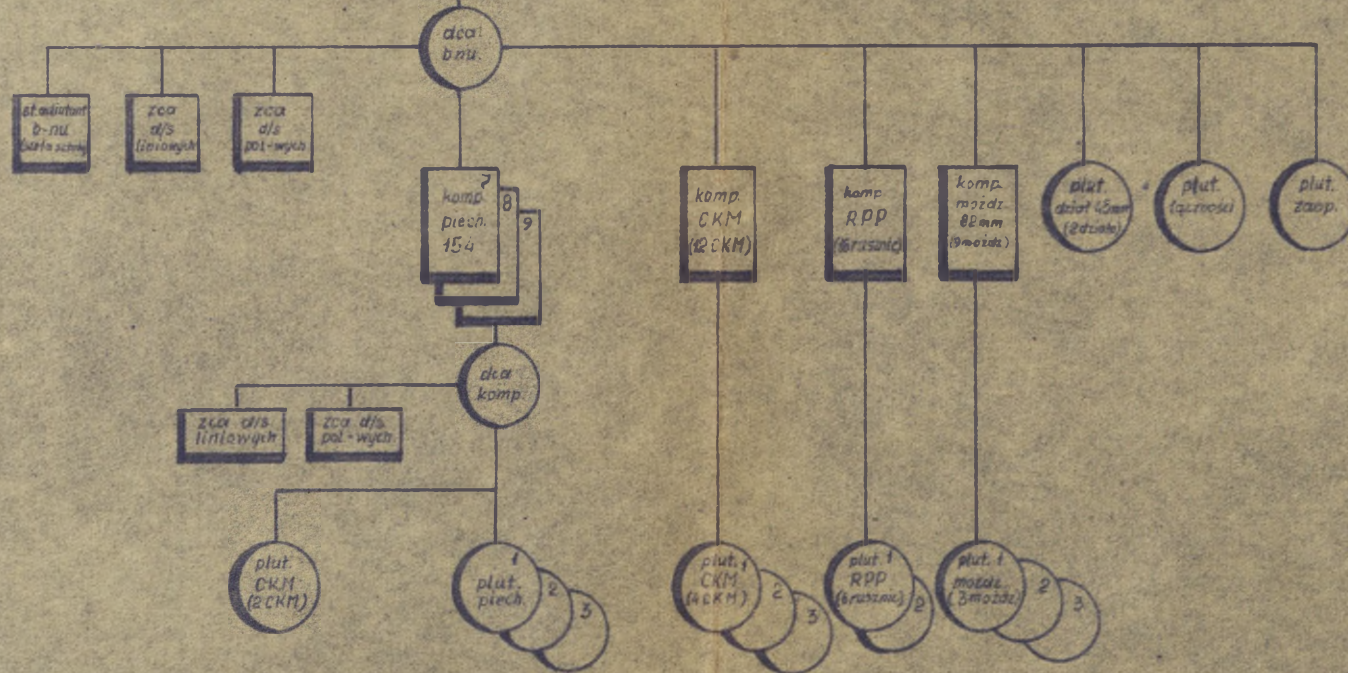
(ważniejsze elementy)

Załącznik nr 4

Razem w pułku piechoty

ludzi	- 2831 (w tym 209 ofc.)
dział 45 mm	- 12
dział 76 mm AP	- 4
moźdz. 82 mm	- 27
moźdz. 120 mm	- 8
rusznic ppano	- 75
CKM	- 54
RKM	- 162
samochołów cięż.	- 10
koni	- 357

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Instytucje kulturalno-oświat./redakcja gazety armijnej, zespół pieśni i tańca, teatr armii/	135	149																							14	
3 pułk zapasowy /razem skład stały i zmienny/	3348	1966	81	590	412	66	14		12	8	3	2	2												8	
5 s. batalion ozdrowieńców /razem skład stały i zmienny/	537	289	16																						1	
Razem oficerów /razem skład stały i zmienny/	175	45	4																						4	
Armijne kursy chorążych	1082	1088		858	64	16	20	1	8	1					8										5	
Szkoła oficerów polowych.	360	356		50	30	9	3		3																	
Razem 1 armia WP	97548	69184	8030	37694	16359	1551	456	66	1223	142+ /48/	58	147	180+ /36/	36	333	149	84	20	20	8	14	8	137	15	26	3420

4 mieszana dywizja lotnicza 1 pułk lotnictwa myśliwskiego "Warszawa" - 23 Jak-1 ; 9 Jak-9; 2 Po-2 ;
 2 pułk nocnych bombowców "Kraków" - 39 Po-2 ;
 3 pułk lotnictwa szturmowego - 28 Ił-2 ; 1 Po-2.

Uwagi :1/x/ CAW, LAWP-128, s. 158-176. Jest to faktycznie stan bojowy z dnia 8 marca, ponieważ meldunki z jednostek na podstawie których oddział organizacyjny armii sporządził go, noszą tę właśnie datę.

- 2 W wykazie nie uwzględniono 1 brygady pancerniej im. Bohaterów Westerplatte /od 8 marca do końca wojny nie działała już w składzie 1 armii WP/, instytucje i oddziały będące poza etatem armii /m.in. polowy oddział banku, kasy polowe, stołówki i sklepy polowe, oddział cenzury wojskowej, 2950 s. batalion łączności/ oraz dziewięciu szpitali przydzielonych 1 armii WP z Armii Radzieckiej /m.in. trzy polowe szpitale chirurgiczne, trzy szpitale ewakuacyjne/. Nie uwzględniono również pozostałych na leczeniu w szpitalach.
- 3 Dane o ilości uzbrojenia nie są pełne. W szczególności nie uwzględniają one - poza związkami taktycznymi i oddziałami bojowymi - faktycznego stanu karabinów i pistoletów maszynowych.
- 4 Pośród 97548 ludzi /bez 1 BPanc/, których 1 armia WP miała mieć według etatu, winno być - 11225 generałów i oficerów oraz 24787 podoficerów. Faktycznie zaś było - 7822 generałów i oficerów oraz 17482 podoficerów.

Stan bojowy 2 dywizji piechoty w dniu 8 marca 1945 r.

Nazwa oddziału /pododdziału/	Ludzie		konie	Karabiny maszyn			Działa								Moździerze				Działa		Uwagi
	w/g etatu	stan fakt.		ręczne	cięż- kie	rusznice przeciw- pancerne	45 mm		76 mm AP		76 mm AD		122 mm hb		82 mm		120 mm		panc.	SU-76	
							w/g etatu	stan fakt.	w/g eta.	stan fakt.	w/g eta.	stan fakt.	w/g eta.	stan fakt.	w/g eta.	stan fakt.	w/g eta.	stan fakt.			
4 pułk piechoty	2831	1140	240	36	25	41	12	9	4	3	-	-	-	-	27	19	8	7	-	-	
5 pułk piechoty	2831	1320	258	23	16	29	12	10	4	-	-	-	-	27	29	8	7	-	-		
6 pułk piechoty	2831	1393	160	27	16	31	12	10	4	3	-	-	-	27	20	8	7	-	-		
Razem w pułkach piechoty	8493	3853	658	86	57	101	36	29	12	6	-	-	-	81	59	24	21	-	-		
2 pułk artylerii		889									24	23	12	12							
2 dywizjon artylerii pancernej		40																13	9	6 dział panc. w remontach	
Batalion szkolny		521		12	9	6		2						4	4	2					
Batalion saperów		203																			
Kompania rozpoznawcza		138																			
Kompania łączności		148																			
Kompania opchem		34																			
Inne /w tym dowództwo i sztab dywizji/		700		16		22															
Razem w dywizji		6526		114	66	129	36	31	12	6	24	23	12	12	85	63	24	23	13	9	Dywizja posiada 207 sam różnych typów

Uwaga : 1. Pełny stan bojowy - etatowy i faktyczny - podane jedynie w pułkach piechoty
Według etatu dywizja powinna była mieć 11476 ludzi.

2. Bataliony piechoty posiadały /stan faktyczny/ od 190 do 250 ludzi, a kompanie piechoty - od 20 do 45 ludzi.

Wyciąg z zestawienia stanu bojowego związków taktycznych i oddziałów 1 armii WP
w dniu 20.3.1945 r.^{x/}

Nazwa jednostki	Ludzie	Konie	Karabiny	Pistolety maszynowe	Karabiny maszynowe				Działa						Moździerze		Działa plot		Czołgi		Działa pancerne				Uwagi
					ręczne	ciężkie	p-łotni-cze	Rusznice ppanc	45 mm /57 mm/	76 mm AP	76 mm AD	122 mm hb	122 mm /armaty/	152 mm a-hb	82 mm	120 mm	37 mm	85 mm	lekkie	IS-2	SU-57	SU-76	SU-85	Samochody pancerne	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
1 dywizja piechoty	7010	1106	4011	2343	136	56	-	187	22	10	21	12	-	68	23	-	-	-	-	-	4	-	-	223	1 dz. panc w rem.
2 dywizja piechoty	6946	1100	3784	2087	150	67	-	114	32	9	23	12	-	62	23	-	-	-	-	-	3	-	1	203	6 dz. panc w rem.
3 dywizja piechoty	6847	1233	4856	2506	328	120	-	186	24	11	21	12	-	70	23	-	-	-	-	-	10	-	6	240	
4 dywizja piechoty	5780	1108	4497	1948	288	96	-	173	29	12	24	12	-	81	23	-	-	-	-	-	10	-	1	206	
6 dywizja piechoty	5384	1206	4397	2261	204	38	-	146	22	6	22	12	-	66	20	-	-	-	-	-	-	-	-	160	
Razem DP	31967	5753	21545	11145	1106	377	-	806	129	48	111	60	-	347	112	-	-	-	-	-	27	-	8	1032	
1 s. b-n kobiecy	541	13	247	269	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
1 s. zmot. b-n rozp.	305	-	63	144	-	9	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	13	22	4 cz. w rem.
2 brygada zaporowa	1838	279	1057	639	50	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26
1,2 i 3 komp.karna	161	17	132	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1 brygada kawalerii	2840	988	2011	419	69	29	6	46	-	8	12	-	-	23	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	72
4 pułk czołgów cięż.	316	-	110	141	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	1	21	3 cz. w rem.
13 pułk art.panc.	256	-	105	96	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	31	8 dz. panc w rem.
7 s. d-n art.panc.	131	-	53	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	13	1 dz. panc w rem.
1 brygada art.cież.	1054	-	770	210	18	-	-	36	-	-	-	/36/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	86
2 brygada art. haubic	1727	-	1134	324	30	-	-	60	-	-	-	58	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	171
3 brygada art. haubic	1886	-	1037	331	30	-	-	60	-	-	-	60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	157
4 brygada art.ppanc.	1450	-	720	415	42	-	-	24	/48/	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	137
5 brygada art.cież.	1070	-	670	156	18	-	-	35	-	-	-	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	73
1 pułk moździerzy	607	1	318	138	-	-	-	35	-	-	-	-	-	-	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	75
1 dywizja art.plot.	2324	-	1413	165	-	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	70	16	-	-	-	-	-	-	-	143
1 s. d-n art.plot.	309	-	206	67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	4	-	-	-	-	-	-	-	30
1 brygada saperów	1490	149	450	582	113	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	80
7 s. zmot. b-n saperów	339	-	234	39	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	41
2 zmot.b-n m.o.	495	-	155	373	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25
R A Z E M :	51106	7200	33430	15712	1486	435	54	1114	129 +48/	56	147	178 +36/	36	370	147	84	20	4	11	7	27	6	22	2237	

Wyciąg z zestawienia bojowego związków taktycznych i oddziałów 1 armii WP
w dniu 25.3.1945 r.^{x/}

Nazwa jednostki	Ludzie	Konie	Karabiny	Pistolety maszynowe	Karabiny maszynowe			Rusznice ppanc	Działa					Moździerze		Działa plot		Czołgi		Działa panc		Samochody pancerne	Samochody wszystkich typów	Uwagi		
					ręczne	ciężkie	p-łotnicze		45 mm /57 mm/	76 mm ar	76 mm AD	122 mm hb /122 mm armaty/	152 mm a-hb	82 mm	120 mm	37 mm	85 mm	lekkie	IS-2	SU-57	SU-76				SU-85	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
1 dywizja piechoty	7271	1046	3867	2325	162	56	-	186	23	10	21	12	-	69	23	-	-	-	-	-	4	-	-	223	1 dz.panc w rem.	
2 dywizja piechoty	6948	1077	3784	2087	150	67	-	114	32	9	23	12	-	62	23	-	-	-	-	-	9	-	1	207		
3 dywizja piechoty	7319	1316	2856	2506	328	120	-	186	24	11	21	12	-	70	23	-	-	-	-	-	10	-	6	240		
4 dywizja piechoty	6478	1191	4424	1925	276	96	-	169	29	12	24	12	-	79	22	-	-	-	-	-	8	-	1	206		
6 dywizja piechoty	6334	1206	3758	1983	148	29	-	146	21	6	22	12	-	60	20	-	-	-	-	-	-	-	-	158		
Razem DP	35351	5832	20689	10826	1064	368	-	801	129	48	111	60	-	340	111	-	-	-	-	-	31	-	8	1034		
1 s. b-n kobiecy	541	13	247	269	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2		
1 s. zmot.b-n rozp.	215	-	67	139	9	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	13	26	4 cz.w rem.	
2 brygada zaporowa	1793	290	1057	639	50	16	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	43	
1,2 i 3 komp.karna	161	17	132	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1 brygada kawalerii	3050	2350	2058	420	65	28	6	46	-	8	12	-	-	23	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	75	
4 pułk czołgów cięż.	312	-	110	141	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	1	32	3 cz.w rem.	
13 pułk art.panc.	254	-	105	96	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	32	4 dz.panc w rem.	
7 s. d-n art.panc.	136	-	53	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	13	dz.panc w rem.	
1 brygada art.cież.	1054	-	770	310	18	-	-	36	-	-	-	/36/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	86	
2 brygada art.haubic	1692	-	1134	324	30	-	-	60	-	-	-	58	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	168	
3 brygada art.haubic	1876	-	1037	331	30	-	-	59	-	-	-	68	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	157	
4 brygada art.ppanc.	1450	-	720	415	42	-	-	24	/48/	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	137	
5 brygada art.cież.	1067	-	670	156	18	-	-	35	-	-	-	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	73	
1 pułk moździerzy	606	1	315	135	-	-	-	35	-	-	-	-	-	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	75	
1 dywizja art.plot.	2316	-	1413	165	1	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	70	16	-	-	-	-	-	-	-	188	
1.s.d-n art.plot.	307	-	206	67	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	8	4	-	-	-	-	-	-	-	31	
1 brygada saperów	1490	149	450	582	113	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	72	
7 s.zmot.b-n saperów	339	-	243	39	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	41	
2 zmot.b-n m.o.	438	-	149	361	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26	
R A Z E M :	54448	8652	31625	15474	1450	421	58	1108	129	56	147	178	36	366	147	84	20	4	11	7	31	10	22	2311		

Wyciąg z zestawienia bojowego związków taktycznych i oddziałów 1 armii WP
w dniu 5.4.1945 r. x/

Nazwa jednostki	Ludzie	Konie	Karabiny	Pistolety maszynowe	Karabiny maszynowe				Dzielnice					Moździerze		Działa plot.		Czołgi			Działa panc.			Samocho- dy pancerne	Samocho- dy wszystkich typów	Uwagi	
					ręczne	ciężkie	p- lotni- cze	Rusznice przeciwpan- cerne	45 mm / 57 mm	76 mm AP	76 mm AD	122 mm hb 122 mm /armaty/ 152 mm a - hb	82 mm	120 mm	37 mm	85 mm	lekkie	IS-2	SU-57	SU-76	SU-85	24	25				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26		
1 dywizja piechoty	7496	1132	3816	2311	164	56	-	147	23	10	21	12	-	69	23	-	-	-	-	-	5	-	-	-	213		
2 dywizja piechoty	7465	1148	3741	1675	109	64	-	115	32	11	22	12	-	62	23	-	-	-	-	-	9	-	1	-	208		
3 dywizja piechoty	7485	1419	4033	2144	275	105	-	238	25	11	18	12	-	63	23	-	-	-	-	-	10	-	6	-	240		
4 dywizja piechoty	7602	1233	4135	1980	244	82	-	157	29	12	24	12	-	81	22	-	-	-	-	-	8	-	1	-	227		
6 dywizja piechoty	7662	1508	3712	1716	162	43	-	110	21	6	22	12	-	58	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	158		
Razem DP	37711	6440	19167	9826	954	350	-	767	130	50	107	60	-	333	111	-	-	-	-	-	32	-	8	-	1046		
1 s.b-n kobiecy	541	13	247	269	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2		
1 s.zmot.b-n rozp.	296	-	67	139	9	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	13	-	28	4 cz.w rem.	
2 brygada zaporowa	1788	290	1057	639	50	13	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	45	
1, 2 i 3 komp. karna	383	27	137	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1 brygada kawalerii	3125	2848	2058	421	65	28	6	46	-	8	12	-	-	23	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	73	
4 pułk czołgów cięż.	312	-	110	141	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	-	1	-	34	2 cz.w rem.	
13 pułk art.panc.	588	-	105	96	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	32	2 dz.panc w rem.	
7 s. d-n art.panc.	136	-	53	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	13	1 dz.panc w rem.	
1 brygada art.cież.	1061	-	770	210	18	-	-	36	-	-	-	/36/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	91	
2 brygada art.haubic	1733	-	1131	324	30	-	-	60	-	-	-	57	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	169	
3 brygada art.haubic	1837	-	1037	331	30	-	-	59	-	-	-	60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	157	
4 brygada art.ppanc.	1464	-	699	423	42	-	-	24	/48/	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	137	
5 brygada art.cież.	1068	-	606	155	18	-	-	35	-	-	-	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	91	
1 pułk moździerzy	606	1	315	135	-	-	-	35	-	-	-	-	-	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	75	
1 dywizja art.plot.	2311	-	1413	165	1	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	70	16	-	-	-	-	-	-	-	-	225	
1 s.d-n art.plot.	307	-	206	67	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	8	4	-	-	-	-	-	-	-	-	31	
1 brygada saperów	1680	149	450	582	113	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	79	
7 s.zmot.b-n saperów	339	-	243	39	10	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	41	
2 zmot.b-n m.o.	547	-	149	361	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29	
R A Z E M :	57833	9768	30015	14342	1340	402	58	1074	130	58	143	178	36	359	147	84	20	4	12	7	32	12	22	2398			
									+/48/			+/36/															

U L O T K A

"Nasze ostatnie wezwanie do rozsądku"

Niemieccy żołnierze i mieszkańcy miasta Kołobrzegu!

Jesteście w kleszczach, miasto i port są okrążone, każda dalsza obrona jest czystą bezmyślnością! Wszelkie negocjowanie was jest teraz niemożliwe - troszczyć się już o to nasza artyleria i lotnictwo.

Nasze dowództwo odrzuciło nasze wezwanie do kapitulacji. Chcecie jeszcze umierać za Hitlera, gdy dziś cały naród niemiecki przeklina go i jego całą klikę? Czy nie chcecie uratować od zniszczenia miasta, waszych kobiet i dzieci?

Tylko natychmiastowe poddanie się może was uratować. Życiel Frontu jest już daleko na Odrę. Konstruktory padli 13 marca i droga do Berlina stoi otworem. Kto jeszcze chce swoje życie ratować - niech poddaje się!

Jest to nasze ostatnie wezwanie do rozsądku. W wypadku poddania się będą potraktowani jako jeńcy wojenni oddziały Wehrmachtu i jednostki Volksturm - wasze życie jest zapewnione.

Teraz następuje wybór: życie lub śmierć! Wy sami musicie zdecydować! Wywieszajcie białe flagi, wrzucajcie broń, poddawajcie się do niewoli^x.

NACZELNE DOWÓDZTWO WOJSKA POLSKIEGO

x' GAZ, 1 JWP - 393, s. 37. Ulotka tej treści została
rozpucona /z samolotów/ w Kołobrzegu 15 marca 1945 r.

Plan współdziałania 1 armii WP w obronie
/marzec - kwiecień 1945 r./^{x/}

Przewidywane działania nieprzyjaciela:

Nieprzyjaciel może podjąć działania zaczepne na odcinku - Dziwnówek, Reclaw w kierunku :
a/ - Dziwnówek, Trzebiatów;
b/ - Kamień Pomorski, Gryfice;
c/ - Reclaw, Gryfice.

Jednocześnie na odcinku: Kołobrzeg, Dziwnówek, można spodziewać się wysadzenia grup desantowych dla prowadzenia działań o charakterze rozpoznawczym, jak również z zadaniem współdziałania z wojskami forsującymi Zalew Kamieński i Dziwnę.

Działanie nieprzyjaciela	Działanie piechoty, kawalerii i czołgów	Działanie artylerii	Działanie wojsk inżynieryjnych
1	2	3	4
<u>W a r i a n t n r 1</u>			
Nieprzyjaciel przełamuje obronę w pasie prawego sąsiada /91 UR/ i wychodzi w rejon Białogard, Karlino.	3 dywizja piechoty i 7 korpus kawalerii gw. /bez 15 DK gw./ wykonują przeciwuderzenia w kierunku: Kamosowo, Białogard; Karwin, Karlino i we współdziałaniu z 91 UR likwidują nieprzyjaciela. 4 dywizja piechoty - nie dopuszcza do wysadzenia grup desantowych nieprzyjaciela od strony morza, oraz przeciwdziała próbom nieprzyjaciela przedostania się do Kołobrzegu z rejonu: Karlino, Białogard.	3 brygada artylerii haubic wspiera przeciwuderzenie 3 dywizji piechoty w kierunku na Białogard i Karlino oraz nie dopuszcza do podejścia odwodów nieprzyjaciela z północnego wschodu i wschodu. 4 brygada artylerii przeciwpancernej zajmuje rubież: Białogard, Karlino, nie dopuszczając do przerwania się czołgów nieprzyjaciela na zachód i południowy-zachód.	Armijny oddział zaporowy /8 batalion saperów/ działa na kierunkach : a/ Gościno, Pobłocie Wielkie; b/ Pobłocie Wielkie, Karlino. Oddział zaporowy 3 dywizji piechoty /organiczny batalion saperów/ działa w kierunku: Dębica, Karlino.
<u>W a r i a n t n r 2</u>			
Nieprzyjaciel wysadza desant /morski/ w Kołobrzegu.	4 dywizja piechoty wykonuje kontratak wzdłuż szosy Niekanin, Kołobrzeg. 6 dywizja piechoty, pozostawiając na zajmowanej rubieży nieznaczną ilość wojsk, większością sił wykonuje kontratak na Kołobrzeg od południowego zachodu i razem z 4 dywizją likwiduje nieprzyjaciela. Jeśli kontrataki 4 i 6 dywizji piechoty nie będą miały powodzenia, wówczas desant nieprzyjaciela w Kołobrzegu zostanie zlikwidowany przeciwuderzeniem 7 korpusu kawalerii gw. /bez 15 DK gw./ i 2 dywizji piechoty wykonanym na kierunku: Nieżyn, Kołobrzeg. Pozostałe związki taktyczne i oddziały armii w gotowości bojowej w swoich rejonach obrony.	2 brygada artylerii haubic - ogniem na wprost niszczy podpływającą do brzegu desant nieprzyjaciela, a w wypadku wysadzenia desantu wspiera kontratak 6 dywizji piechoty. 1 pułk moździerzy wspiera kontratak 4 dywizji piechoty. brygada artylerii haubic w wypadku niepowodzenia kontrataków 4 i 6 dywizji piechoty wspiera przeciwuderzenie 3 dywizji; ponadto wzbrania podejścia dalszych transportów nieprzyjaciela do portu kołobrzieskiego. brygada artylerii przeciwpancernej nie dopuszcza do przerwania się czołgów nieprzyjaciela z rejonu Kołobrzegu na południe i południowy - zachód.	Oddział zaporowy 4 dywizji piechoty /organiczny batalion saperów/ działa w kierunku: Stary Borek, Kołobrzeg; Stary Borek, Zieleniewo, Rościcino. Armijny oddział zaporowy /8 batalion saperów/ działa w kierunku: Gościno, Zabrowo, przystanek kolej. Błotnica-Przećmino. Oddział zaporowy 3 dywizji piechoty /organiczny batalion saperów/ działa w kierunku: Dębica, Gościno.

1

Nieprzyjaciel wysadza desant /morski/ w rejonie Mrzeżyn.

2

W a r i a n t   n r   3

4 i 6 dywizja piechoty, pozostawiwszy na zajmowanych rubieżach tylko osłonę, głównymi siłami wykonują kontrataki w kierunku Mrzeżyna i likwidują desant nieprzyjaciela.

Jeśli kontrataki 4 i 6 dywizji piechoty nie będą miały powodzenia wówczas wykonuje przeciwuderzenie 3 dywizja w kierunku Drozdowo, Mrzeżyno, a 7 korpus kawalerii gw.: Trzebiatów, Mrzeżyno.

Pozostałe związki taktyczne i oddziały armii w gotowości bojowej w swoich rejonach obrony.

2 brygada artylerii haubic ogniem na wprost niszczy podpływające do brzegu łodzie desantowe nieprzyjaciela. W wypadku wysadzenia desantu wspiera kontrataki 4 i 6 dywizji piechoty.

3 brygada artylerii haubic - w wypadku niepowodzenia kontrataków 4 i 6 dywizji wspiera przeciwuderzenie 3 dywizji piechoty i 7 korpusu kawalerii gw.

4 brygada artylerii przeciwpancernej nie dopuszcza do przerywania się czołgów nieprzyjaciela w kierunku Trzebiatowa.

4

Oddział zaporowy 6 dywizji piechoty /organiczny batalion saperów/ działa w kierunku: Rogozina, Mrzeżyno.

Armijny oddział zaporowy /7 zmot. batalion saperów/ działa w kierunku: Gryfice, Trzebiatów.

Nieprzyjaciel wysadza desant /morski/ w rejonie Niechorza.

W a r i a n t   n r   4

6 i 4 dywizja piechoty pozostawiając w swoich rejonach obrony jedynie osłonę, natomiast głównymi siłami wykonują koncentryczne uderzenie na Niechorze i niszczą desant nieprzyjaciela.

Jeśli kontrataki 6 i 4 dywizji piechoty nie będą miały powodzenia wówczas desant nieprzyjaciela zostaje zlikwidowany przeciwuderzeniem 7 korpusu kawalerii gw., 1 brygady kawalerii, 4 pułku czołgów ciężkich, 13 pułku artylerii pancernej i 7 dywizjonu artylerii pancernej wykonanym na kierunku: Chomętowo, Niechorze.

23 pułk artylerii /6 DP/ ogniem na wprost nie dopuszcza do wysadzenia desantu nieprzyjaciela w Niechorzu.

3 brygada artylerii haubic - w wypadku niepowodzenia kontrataków 6 i 4 dywizji piechoty - wspiera przeciwuderzenie 7 korpusu kawalerii gw.

Oddział zaporowy 6 dywizji piechoty /organiczny batalion saperów/ działa w kierunku: Rogozina, Łędzin, Ninikowo.

Nieprzyjaciel wysadza grupy desantowe na odcinku: Łukęcin, Dziwnówek i jednocześnie forsuje Zalew Kamiński na odcinku: Dziwnówek, Kamień Pomorski w celu zdobycia przyczółka i następnie uderzenia stąd w kierunku na Trzebiatów i Gryfice.

W a r i a n t   n r   5

2 dywizja piechoty wykonuje kontratak na Kamień Pomorski od południowego wschodu.

6 i 1 dywizje piechoty pozostawiwszy w swoich rejonach obrony jedynie grupy osłonowe głównymi siłami wykonują kontrataki w kierunku: 6 dywizja - Łukęcin, Dziwnówek, a 1 dywizja - Jarszewo, Kamień Pomorski.

Jeśli kontrataki 6, 2 i 1 dywizji piechoty nie będą miały powodzenia wówczas nieprzyjaciela niszczy się jednoczesnymi uderzeniami: 14 dywizji kawalerii gw. /7 KK gw./ w kierunku - Sulikowo, Dziwnówek i 15 dywizji kawalerii gw. /7 KK gw./ w kierunku - Będziszewo, Kamień Pomorski.

1 brygada kawalerii z 4 pułkiem czołgów ciężkich, 13 pułkiem artylerii pancernej i 7 dywizjonem artylerii pancernej w gotowości do wprowadzenia do walki na kierunkach działania 14, względnie 15 dywizji kawalerii gw.

5 i 1 brygada artylerii ciężkiej obowiądniają baterie artylerii i moździerzy nieprzyjaciela.

3 brygada artylerii haubic - w wypadku niepowodzenia kontrataków 1, 2 i 6 dywizji piechoty - wspiera działanie 1 brygady kawalerii.

4 brygada artylerii przeciwpancernej nie dopuszcza do przerywania się czołgów nieprzyjaciela z rejonu Kamienia Pomorskiego na wschód i południowy - wschód.

Oddział zaporowy 2 dywizji piechoty /organiczny batalion saperów/ działa w kierunku: Chomino, Kamień.

Armijny oddział zaporowy /7 zmot. batalion saperów/ działa w kierunku: Gryfice, Jatki, Gryfice, Chomino.

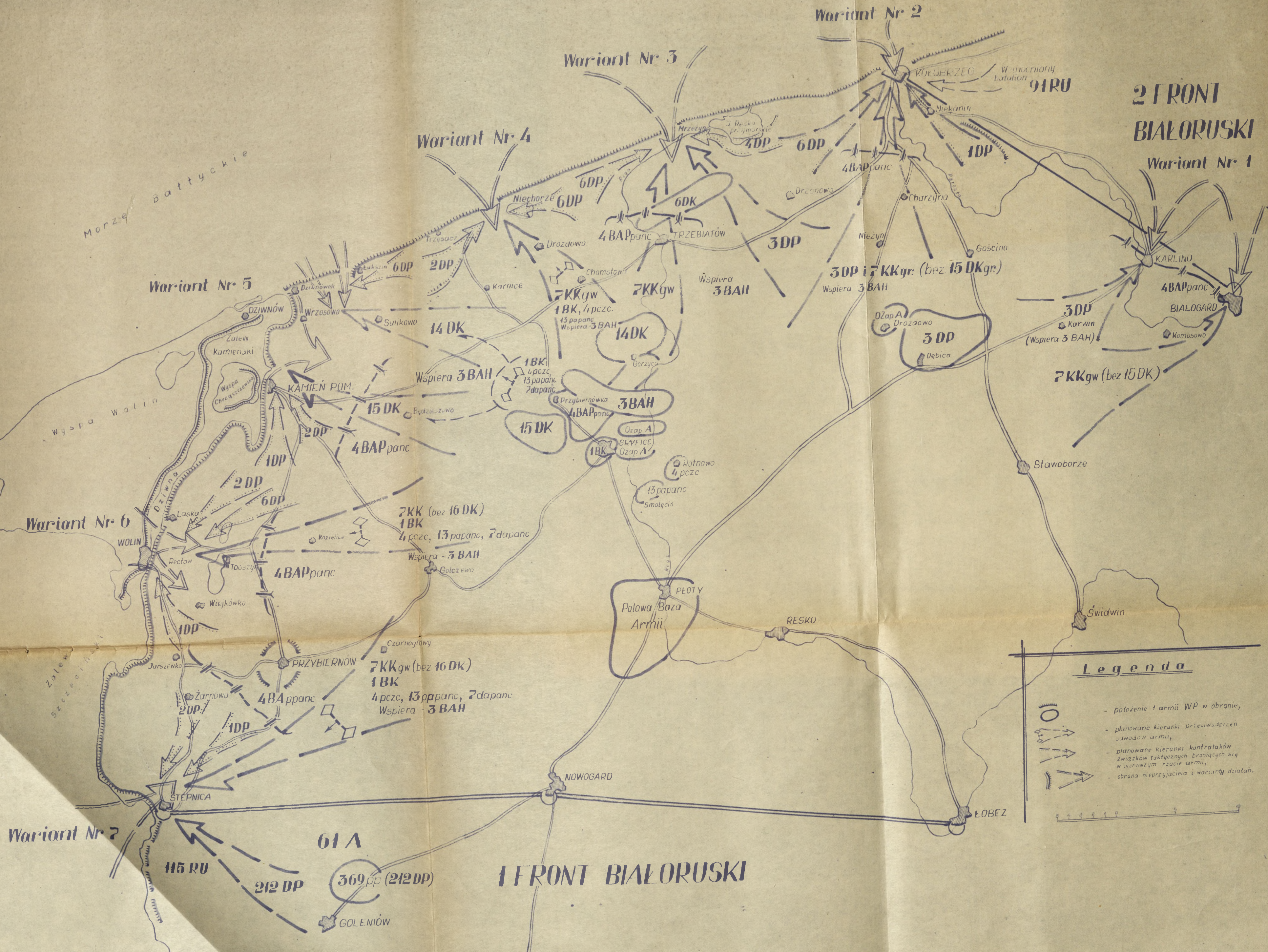
Oddział zaporowy 1 dywizji piechoty /organiczny batalion saperów/ działa w kierunku: Przybiernów, Rekowo.

1	2	3	4
<u>W a r i a n t n r 6</u>			
<p>Nieprzyjaciel forsuje Dziwnę w rejonie Wolina i po zdobyciu Reclawia rozwija natarcie w kierunku na wschód i południowy wschód.</p>	<p>1 dywizja piechoty wykonuje kontratak w kierunku: Wiejkówko, Reclaw. 2 i 6 dywizja piechoty, pozostawiwszy w swoich rejonach obrony tylko osłonę, głównymi siłami wykonują kontratak z północy i północnego-wschodu i wspólnie z 1 dywizją niszczą nieprzyjaciela w rejonie Reclawia.</p> <p>Jeśli kontrataki 1,2 i 6 dywizji piechoty nie będą miały powodzenia wówczas 7 korpus kawalerii gw. /bez 16 DK gw./ i 1 brygada kawalerii z 4 pułkiem czołgów ciężkich, 13 pułkiem artylerii pancernej i 7 dywizjonem artylerii pancernej wykonują przeciwuderzenie w kierunku: Kozielice, Troszyn, Reclaw i likwidują nieprzyjaciela.</p>	<p>5 i 1 brygada artylerii ciężkiej obezwładniają baterie artylerii nieprzyjaciela i nie dopuszczają do podejścia jego odwodów z kierunków: Kołczewo, Wolin; Ładzin, Wolin; Dargobądź, Wolin.</p> <p>3 brygada artylerii haubic - w wypadku niepowodzenia kontrataków 1,2 i 6 dywizji - wspiera przeciwuderzenie 7 korpusu kawalerii gw. /bez 16 DK gw./ i 1 brygady kawalerii w kierunku: Kozielice, Troszyn, Reclaw.</p> <p>4 brygada artylerii przeciwpancernej nie dopuszcza do przerwania się czołgów nieprzyjaciela w kierunku wschodnim i południowo-wschodnim.</p>	<p>Oddział zaporowy 1 dywizji piechoty /organiczny batalion saperów/ działa w kierunku: Przybiernów, Wilcze; Przybiernów, Rzystnowo.</p> <p>Armijny oddział zaporowy /10 batalion saperów/ działa w kierunku: Gryfice, Golczewo.</p>
<u>W a r i a n t n r 7</u>			
<p>Nieprzyjaciel forsuje Roztokę Odrzańską w rejonie Stepnicy.</p>	<p>1 dywizja piechoty wykonuje kontratak pułkiem drugiego rzutu i we współdziałaniu z 115 UR oraz 2 dywizją piechoty która kontratakuję z północy likwiduje nieprzyjaciela w rejonie Stepnicy.</p> <p>2 dywizja piechoty, pozostawiwszy w swoim rejonie obrony osłonę, głównymi siłami współdziała z 1 dywizją piechoty i 115 UR w zlikwidowaniu nieprzyjaciela w rejonie Stepnicy.</p> <p>Jeśli kontrataki 1 i 2 dywizji piechoty oraz 115 UR nie będą miały powodzenia, wówczas 7 korpus kawalerii gw. /bez 16 DK gw./ u 1 brygada kawalerii z 4 pułkiem czołgów ciężkich, 13 pułkiem artylerii pancrnej i 7 dywizjonem artylerii pancernej wykonują przeciwuderzenie w kierunku m. Czarnogłowy i Stepnicy.</p>	<p>1 brygada artylerii ciężkiej obezwładnia baterie artylerii i moździerzy nieprzyjaciela.</p> <p>3 brygada artylerii haubic - w wypadku niepowodzenia kontrataków 1 i 2 dywizji piechoty - wspiera przeciwuderzenie.</p> <p>4 brygada artylerii przeciwpancernej nie dopuszcza do przerwania się czołgów nieprzyjaciela w kierunku na północ i północny - wschód.</p>	

x/ Został sporządzony na podstawie następujących dokumentów bojowych: "Planu obrony 1 armii WP" /CAW, 1 AWP-25, s. 52/, "Objaśnienia do schematu ogni artylerii 1 armii WP" /tamże, s. 66/, "Objaśnienia do mapy zapór inżynierskich" /tamże, s. 64/ oraz "Planu działań 4 spzc, 13 papanc, 7 dywizjonu SU-57" /tamże, s. 62/.

SZKIC KONTRATAKÓW I PRZECIWUDERZEŃ W OBRONIE 1 ARMII WP

Załącznik d „Planu
Współdziałania 1 armii WP
w obronie”

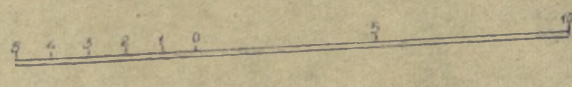

2 FRONT BIAŁORUSKI

1 FRONT BIAŁORUSKI

Legenda

- położenie 1 armii WP w obronie,
- planowane kierunki przeciwuderzeń i wódow armii,
- planowane kierunki kontrataków związków faktycznych broniących się w pierwszym rzucie armii,
- obrona nieprzyjaciela i warianty działań.

Obsada personalna ważniejszych stanowisk w dowództwie,
zwiazkach taktycznych i oddziałach i armi WP w czasie
działań na Pomorzu w dniach 7 marca - 7 kwietnia 1945 r.^{3/}

Dowództwo i Sztab Armii

Dowódca	- gen.dyw.	Stanisław Popławski
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- ppłk	Piotr Jaroszewicz
Zca dowódcy d/s liniowych	- gen.bryg.	Marek Karakes
Szef Sztabu	- gen.bryg.	Wacławek Strażewski /do 21.3./
	- gen.bryg.	Jan Retkiewicz /od 21.3./
Szef oddziału operacyjnego	- płk	Dionizy Surzye /do 18.3/
Zca szefa oddziału operacyjnego	- płk	Larrencejus Switelaki /do 19.3/
	- płk	Kozewski
St.pom.szefa oddziału operacyjnego	- ppłk	Nikołaj Grajworoński
St.pom.szefa oddziału operacyjnego	- ppłk	Piodor Jęprzyki
St.pom.szefa oddziału operacyjnego	- ppłk	Anatoli Gordijewski
St.pom.szefa oddziału operacyjnego d/s tyłowych	- ppłk	Aleksander Noskow
Szef referatu wykorzystania doświadczeń woj.	- ppłk	Franciszek Dzik
Szef oddziału rozpoznawczego	- płk	Jerzy Demarański
Szef 1 referatu oddziału rozp.	- ppłk	Aleksander Jewczenko
Szef 2 referatu oddziału rozp.	- ppłk	Nikołaj Pawlik
Szef 3 referatu oddziału rozp.	- kpt.	Igor Sas
Szef łączności	- płk	Pelika Sucek
Zca szefa łączności	- płk	Wasyl Pomykałow
Szef referatu służby radio	- płk	Paweł Winnik

x/ Obsada personalna nie jest pełna, a ponadto ze względu na brak odpowiednich danych oraz istniejące często rozbieżności w dokumentach CAW, w poszczególnych przypadkach może ona zawierać pewne nieścisłości.

Szef referatu służby telegraf.-telefon.	- mjr	Tymofiej Zasyпка
Szef oddziału personalnego	- ptk	Filip Siebieńko
Szef wydziału topograficznego	- ptk	Michał Szustycoki
Szef 3 wydziału	- ptk	Jan Kropotow
Szef wydziału lotniczego	- mjr	Stanisław Sasow
Komendant ochrony sztabu	- kpt.	Broszcak
Szef zarządu politycznego armii	- ppłk	Konrad Świątlik
Szef oddziału org.sers. pol.-wych.	- ppłk	Możalsen
Szef oddziału prop.i agit. zarr.pol.-wych.	- mjr	Zdzisław Bibrowski

Dowódcy rodzajów wojsk i szefowie służb

Dowódca artylerii	- gen.bryg.	Aleksander Modzelewski
1ca dowódcy artylerii	- ptk	Walenty Pachanowski /do 22.3./
	- ptk	Nikołaj Debain /od 23.3./
Szef sztabu artylerii	- ptk	Adolf Krzysztofowicz
1ca szefa Sztabu	- mjr	Weretiuk
Szef wydziału OPL	- mjr	Iwan Galozajew
Dowódca wojsk panc.i zmech.	- gen.bryg.	Andrzej Wikulin
Szef sztabu wojsk panc.i zmech.	- ptk	Aleksander Kusznir
Szef wojsk inżynierskich	- gen.bryg.	Jerzy Rordziłowski
Szef sztabu wojsk inżynierskich	- ppłk	Michał Korojko
Szef służby chemicznej	- ppłk	Roman Wiszniewski
Kwatermistrz armii	- gen.kwrg.	Eugeniusz Cukanow
1ca kwat. d./x pol.-wych.	- ppłk	Peliks Masur
Szef sztabu kwatermistrzostwa	- ptk	Stanisław Jodynie
Szef I oddz.organizacyjnego	- ppłk	Stefan Kłahnik
Szef II oddz.planowania i przew.	- mjr	Nikołaj Miszyn
Szef III oddz.ab.i opak. kusek nab.	- mjr	Nikołaj Pietrow

Intendent armii	- gen. bryg. Kazimierz Babian
Szef zarządu polowej bazy armii	- mjr Ilja Szyszczaki
Szef wydziału samochodowego	- mjr K. Domitrowicz
Szef wydziału drogowego	- mjr inż. Jan Szymanowski
Szef wydziału służby zdrowia	- płk Adam Salamonowicz
Szef wydziału zdobyczy wojennych	- mjr Bernard Kluczyński
Szef wydziału służby weterynaryj- nej	- płk Afanasiej Polissczuk
Szef wojsk. wydziału kom.	- płk Mikołaj Akałow
Szef wydziału finansowego	- ppłk Mikołaj Zwierżchowski

P I E C H O T A

I dywizja piechoty im. Tadeusza Kościuszki

Dowódca	- gen. bryg. Wojciech Szewiak
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- mjr Antoni Kasior
Zca dowódcy d/s liniowych	- ppłk Polessczuk
Szef sztabu	- płk Getaj Steca
Szef wydziału operacyjnego	- ppłk Jerzy Garaszczuk
Szef wydziału rozpoznawczego	- mjr Smiczerko
Szef łączności	- mjr Józef Szpakowski
Szef wydziału ewidencji i uzup. .	- kpt. Mieczysław Zabkudowski
Szef wydz. pol.-wych.	- kpt. Zenon Welfeld
Dowódca artylerii	- płk Pawełek
Szef sztabu artylerii	- mjr Dubicki
Szef saperów	- ppłk Franciszek Ozierowski
Szef służby chemicznej	- mjr Aleksander Safonow
Kwatermistrz	=

I pułk piechoty

Dowódca	- ppłk Wasyl Maksymczuk
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- por. Eugeniusz Oksieniec
Zca dowódcy d/s liniowych	- ppłk Zygmunt Bobrowski
	- mjr Jan Drobusienczak
Szef sztabu	- mjr Zygmunt Wilkin
Dowódca i batalionu	- mjr Jan Drobysiewicz
	- kpt. Feliks Wojna

Dowódca 2 batalionu - kpt. Bogdziojewicz
Dowódca 3 batalionu - mjr Wiesław Zwierski

2 pułk piechoty

Dowódca - płk Wiktor Sieniński
Zas dowódcy d/s pol.-wych. - por. Izak Flajsacki
Zas dowódcy d/s liniowych - mjr Piotr Samborski
Szef sztabu - mjr Eugeniusz Usspolewicz
Dowódca 1 batalionu - kpt. Konstanty Pinkowski
Dowódca 2 batalionu - por. Tadeusz Cykin
Dowódca 3 batalionu - kpt. Mikołaj Romanowski

3 pułk piechoty

Dowódca - płk Aleksander Archipowicz
Zas dowódcy d/s pol.-wych. - ppor. Henryk Stungur
Szef sztabu - ppłk Kazimierz Sikorski
Dowódca 1 batalionu -
Dowódca 2 batalionu - kpt. Wacław Zalewski
Dowódca 3 batalionu - kpt. Napoléon Naruszewicz

1 pułk artylerii

Dowódca - ppłk Kapiński
Zas dowódcy d/s pol.-wych. - kpt. Józef Curzytek
Szef sztabu - mjr Chodkiewicz
Dowódca 1 dywizjonu - kpt. Zachowski
Dowódca 2 dywizjonu - kpt. Dubaniewski
Dowódca 3 dywizjonu - kpt. Muszyński

Pododdziały specjalne dywizji

Dowódca batalionu wzkoinogo - kpt. Wiktor Kapuściński
Dowódca 1 dywizjonu artylerii - ppłk Wiktor Głazow
pans.
Dowódca batalionu saperów - mjr Ryszard Maślankiewicz

Dowódca kompanii rozpoznawczej	- kpt.	Kimieszko
Dowódca kompanii łączności	- kpt.	Malinowski
Dowódca kompanii chemicznej	- kpt.	Kryworuzsko

2 dywizja piechoty im. Henryka Dąbrowskiego

Dowódca	- gen.bryg. Jan Kotkiewicz /do 19.3./
3ca dowódcy d/s pol.-wych.	- płk Dionizy Surkys /od 19.3./
3ca dowódcy d/s liniowych	- mjr Stanisław Oręcki
Szeft sztabu	- ppłk Stefan Żukowicz
Szeft wydziału operacyjnego	- ppłk Aleksander Wapalski
Szeft wydziału rozpoznawczego	- mjr Michał Nasiek
Szeft łączności	- mjr Wasyl Taras
Szeft wydziału ewidencji i uzupełn.	- kpt. Jan Kosłowski
Szeft łączności specjalnej	- kpt. Jan Masurów
Szeft wydz. pol.-wych.	- kpt. Henryk Saubier /do 19.3./
Dowódca artylerii	- por. Szymon Alster
Szeft sztabu artylerii	- ppłk Anatol Frankowski
Szeft saperów	- mjr Albin Garmoski
Szeft służby chemicznej	- mjr Edward Łareczyński
Inspektor	- kpt. Bazyl Czeleś
	- ppłk Stanisław Czaplinski

4 pułk piechoty

Dowódca	- płk Mieczysław Melenn
3ca dowódcy d/s pol.-wych.	- por. Henryk Wodnicki
3ca dowódcy d/s liniowych	- mjr Bazyl Jęfinow
Szeft sztabu	- kpt. Antoni Murkies
Dowódca 1 batalionu	- kpt. Włodzimierz Lela
Dowódca 2 batalionu	- kpt. Władysław Trubny
Dowódca 3 batalionu	- kpt. Michał Raćko

5 pułk piechoty

Dowódca	- płk Antoni Szabelski
Zastępca dowódcy d/s pol.-wych.	- por. Adam Prażma
Zastępca dowódcy d/s liniowych	- mjr Władysław Knapieński
Szef sztabu	- kpt. Aleksander Poczta
Dowódca 1 batalionu	- kpt. Grzegorz Machowicz
Dowódca 2 batalionu	- mjr Sobolewski
Dowódca 3 batalionu	-

6 pułk piechoty

Dowódca	- płk Ignacy Goranin
Zastępca dowódcy d/s pol.-wych.	- kpt. A. Rybczowski
Zastępca dowódcy d/s liniowych	- mjr Walerian Kuczyński
Szef sztabu	- kpt. Boris Ojehann
Dowódca 1 batalionu	- kpt. Wiktor Łastowicz
Dowódca 2 batalionu	- kpt. Mikołaj Owezarow
Dowódca 3 batalionu	- kpt. Jarosławiec

2 pułk artylerii

Dowódca	- ppłk Adam Szapiewski
Zastępca dowódcy d/s pol.-wych.	- por. Józef Eliasz
Szef sztabu	- mjr Szalowski
Dowódca 1 dywizjonu	- mjr Krasowski
Dowódca 2 dywizjonu	- kpt. Kosciński
Dowódca 3 dywizjonu	- kpt. Golubkow

Pododdziały specjalne dywizji

Dowódca batalionu szkolnego	- kpt. Jan Gossa
Dowódca 2 dywizjonu artyl.panc.	- mjr Kowalenko
Dowódca batalionu saperów	- mjr Pietkiewicz

3 dywizja piechoty im. Romualda Traugutta

Dowódca	- płk Stanisław Zajkowski
Zas dowódcy d/s pol.-wych.	- mjr Bronisław Marczewski
Zas dowódcy d/s liniowych	- płk Stefan Kupssa
Szef sztabu	- płk Wikodem Kunderewicz
Szef wydziału operacyjnego	- mjr Feliks Błażewicz
Szef wydziału rozpoznawczego	- mjr Nikołaj Przybylski
Szef łączności	- mjr Andrzej Dąbrowski
Szef wydziału pol.-wych.	- mjr Michał Jakiel
Dowódca artylerii	- płk Władysław Lubinski
Szef sztabu artylerii	- mjr Szałow
Szef saperów	- mjr Juhanan-Szemryl- Mudajnatow
Szef służby chemicznej	- kpt. Feliks Dobkowski
Kwatermistrz	- ppłk Michał Skoblow

7 pułk piechoty

Dowódca	- mjr /14.3 ppłk/ Stanisław Ruszajka
Zas dowódcy d/s pol.-wych.	- por. Stanisław Łastowski
Zas dowódcy d/s liniowych	- mjr Nikołaj Szewienko
Szef sztabu	- mjr Witold Przycki /do 14.3./
Dowódca 1 batalionu	- mjr Seweliusz Mikiszkin
Dowódca 2 batalionu	- kpt. Evgmurz Turnawski
Dowódca 3 batalionu	- kpt. Stanisław Sauczyński
	- kpt. Esętecki

8 pułk piechoty

Dowódca	- ppłk Grzegorz Smar
Zas dowódcy d/s pol.-wych.	- por. Henryk Boczko
Zas dowódcy d/s liniowych	- mjr Nikołaj Zielezin
Szef sztabu	- mjr Stefan Marmitke

9 pułk piechoty

- Dowódca - ppłk Józef Kaban
- Zca dowódcy d/s pol.-wych. - kpt. Michał Krajewski
- Zca dowódcy d/s liniowych - vacat
- Szef sztabu - kpt. Eugeniusz Karkuszewski
- Dowódca 1 batalionu - kpt. Michał Rakieszko
- Dowódca 2 batalionu - mjr Józef Szulciński
- Dowódca 3 batalionu - kpt. Stanisław Miecznikiewicz /ranny 10.3./

3 pułk artylerii

- Dowódca - ppłk Karol Łosicki
- Zca dowódcy d/s pol.-wych. - kpt. Mieczysław Kalita
- Zca dowódcy d/s technicznych - vacat
- Szef sztabu - mjr Beniamin Nowak
- Dowódca 1 dywizjonu - kpt. Anatol Kartaszew
- Dowódca 2 dywizjonu - kpt. Franciszek Mironowski
- Dowódca 3 dywizjonu - kpt. Aleksander Wiedźwiędzki
- por. Władysław Pogorzelski /od 12.3./

Pododdziały specjalne dywizji

- Dowódca batalionu rakietowego - mjr Eliasz Jaszkow
- Dowódca 3 dywizjonu art.pancernej - mjr Iwanow
- Dowódca batalionu saperów - kpt. Edward Utyra

4 dywizja piechoty im. Jana Kilińskiego

- Dowódca - gen.bryg.Bolesław Kieniewicz
- Zca dowódcy d/s pol.-wych. - ppłk Józef Urbanowicz
- Zca dowódcy d/s liniowych -
- Szef sztabu - ppłk Michał Parafonow
- Szef wydziału operacyjnego - mjr Stanisław Rzeozzycki
- Szef wydziału rozpoznawczego - mjr Szymon Suchoj

Szef łączności

Szef wydziału ewidencji i uzupełn.

Szef łączności specjalnej

Szef wydziału pol.-wych.

- mjr Antoni Romanowicz

- kpt. Ozerkowski

- kpt. Romieszczukow

- mjr Aleksander Wokynski
/do 14.3./

- kpt. Marek Fritzhand

- ppłk Jan Żukowski

- ppłk Bogdanow

- mjr Eugeniusz Pawlowski

- mjr Ryszard Lewandowski

- płk Lucjan Miśkowiec

Dowódca artylerii

Szef sztabu artylerii

Szef saperów

Szef służby chemicznej

Kwatermistrz

10 pułk piechoty

Dowódca

Zca dowódcy d/s pol.-wych.

Zca dowódcy d/s liniowych

Szef sztabu

Dowódca 1 batalionu

Dowódca 2 batalionu

Dowódca 3 batalionu

- ppłk Wincenty Potapowicz

- kpt. Edward Koniński

- mjr Akim Skiba

- ppłk Grzegorz Żolubowski

- por. Grzegorz Nikanowicz

- por. Michał Jefimow
/ranny 17.3./

- por. Mikołaj Wodkianski

- kpt. Sergiusz Żerdian
/ranny 17.3./

- por. Jerzy Kolejnikow

11 pułk piechoty

Dowódca

Zca dowódcy d/s pol.-wych.

Zca dowódcy d/s liniowych

Szef sztabu

Dowódca 1 batalionu

Dowódca 2 batalionu

Dowódca 3 batalionu

- płk Witold Kondratowicz

- kpt. Feliks Szczepański

- mjr Aleksander Murawicki

- mjr Mikołaj Woliwashin

- por. Sergiusz Grucio

- kpt. Dymitr Panasjuk

- kpt. Aleksander Afanasjew

- kpt. Ludwik Szostakowski

- kpt. Żakucki

12 pułk piechoty

komenda	- ppłk Dymitr Werychowczyk
komenda dowódcy d/s pol.-wych.	- kpt. Jan Sliwiński
komenda dowódcy d/s liniowych	- mjr Jan Jadew
szef sztabu	- mjr Antoni Jakowczuk
komenda 1 batalionu	-
komenda 2 batalionu	- mjr Kazimierz Otwinowski
komenda 3 batalionu	- mjr Stanisław Pietrowski

6 pułk artylerii

komenda	- ppłk Edward Kungieki
komenda dowódcy d/s pol.-wych.	- por. Karol Kantor
komenda dowódcy d/s liniowych	- mjr Skokowski
komenda dowódcy d/s technicznych	- kpt. Piodorow
szef sztabu	- ppłk Timofiej Dudkin
komenda 1 dywizjonu	- mjr Franciszek Kapliński /ranny 17.3./
	- kpt. Jan Zienin /od 17.3./
komenda 2 dywizjonu	- mjr Jan Lemiesz
komenda 3 dywizjonu	- mjr Borys Maleczek

Pododdziały specjalne dywizji

komenda batalionu szkolnego	- mjr Jan Lewkowiez
komenda 4 dywizjonu artylerii panc.	- kpt. Grzegorz Tupioz
	- mjr Mikołaj Dawiskiba
komenda batalionu saperów	- mjr Grzegorz Duroz

6 dywizja piechoty

komenda	- ppłk Tomasz Szajpek
komenda dowódcy d/s pol.-wych.	- mjr Jakub Wachtel
komenda dowódcy d/s liniowych	- ppłk Jan Kostuchin
szef sztabu	- ppłk Józef Sialecki

Szef wydziału operacyjnego	- mjr Andrzej Zorzeki
Szef wydziału rozpoznawczego	- mjr Jan Grycenko
Szef łączności	- kpt. Stanisław Kolljewski
Szef wydziału pol.-wych.	- por. Paweł Solaki
Dowódca artylerii	- pzk Andrzej Guglin
Szef sztabu artylerii	- kpt. Jarosław Łukowski
Szef saperów	- mjr Jan Klimaszenko
Szef służby chemicznej	- kpt. Jakub Czerniakow
Kwatermistrz	- ppk Aleksander Smirnow

14 pułk piechoty

Dowódca	- mjr Marceł Domarecki
Zea dowódcy d/s pol.-wych.	- por. Szymon Jolles
Zea dowódcy d/s liniowych	- kpt. Mikołaj Samatyka
Szef sztabu	- mjr Jan Dołgow /od 16.3./
Dowódca 1 batalionu	- mjr Aleksander Ostapienko
Dowódca 2 batalionu	- mjr Aleksander Koropow /od 13.
Dowódca 3 batalionu	- por. Jan Nowotarski
	- mjr Hali Kantymilrow

16 pułk piechoty

Dowódca	- mjr Aleksander Diergunow
Zea dowódcy d/s pol.-wych.	- ppzk Piotr Karpowicz /od 15.3.
Zea dowódcy d/s liniowych	- por. Mieczysław Taube
	- mjr Jan Dołgow /do 15.3./
	- mjr Aleksander Diergunow /od 15.3./
Szef sztabu	- kpt. Lew Rostow - Rudin
Dowódca 1 batalionu	- mjr Aleksander Koropow /do 12.
	- kpt. Teodor Wołkow /od 12.3./
Dowódca 2 batalionu	- kpt. Wasyl Matiasz
	- kpt. Wasyl Bieżusow /od 12.3.
Dowódca 3 batalionu	- por. Paweł Zagorodniew /ranny 12.3./
	- por. Antoni Szyrokow /od 13.3./

18 pułk piechoty

Dowódca	- płk Stanisław Ziarkowski
Zes dowódcy d/s pol.-wych.	- por. Franciszek Sentewski
Zes dowódcy d/s liniowych	- por. Benedykt Zygiel /od 29./
Szef sztabu	- ppłk Adolf Onoszek
Dowódca 1 batalionu	- mjr Demian Horobaj
Dowódca 2 batalionu	- kpt. Awaniz Nikołajew /ranny 10.3./
Dowódca 3 batalionu	- por. Michał Grom /ranny 10.3./
	- kpt. Aleksander Marenko
	- por. Motylewski /poległ 10.3./
	- por. Borys Szulgin

23 pułk artylerii

Dowódca	- mjr Anatol Lisiewicz /ranny 12.3./
	- mjr Jerzy Łanout /od 16. do 21.3./
Zes dowódcy d/s pol.-wych.	- mjr Piotr Bykon /od 22.3./
	- kpt. Władysław Hołowiński
Zes dowódcy d/s technicznych	- mjr Borys Wolniak /od 31.3./
Szef sztabu	- kpt. Jan Szewcow /ranny 15.3./
	- mjr Jerzy Łanout /od 16 do 21.3./
	p.o. dowódcy pułku/
Dowódca 1 dywizjonu	- kpt. Anatol Łobanow
Dowódca 2 dywizjonu	- kpt. Andrusienko
Dowódca 3 dywizjonu	- kpt. Aleksander Dabewik

Pododdziały specjalne dywizji

Dowódca batalionu szkolnego	- por. Wiktor Warszecki
Dowódca batalionu saperów	- mjr Mikołaj Bogdanow

2 Sam. BRYGADA ZAPOROWA

Dowódca	- ppłk Gmufry Kioresaka
Zastępca dowódcy d/s pol.-wych.	- kpt. Punde
Szef sztabu	- mjr Aleksander Iwaszkiewicz
Lektor	- por. Fuks
Dowódca sam. grupy manewrow.	-
Dowódca 1 batalionu zaporowego	- mjr Grzegorz Stan
Dowódca 2 batalionu zaporowego	- kpt. Witold Kanacki
Dowódca 3 batalionu zaporowego	- kpt. Aleksander Śmiełkowski

Sam BATALION ZOBIEGY

Dowódca	- ppłk	Leson
---------	--------	-------

KAWALERIA 1 Brygada Kawalerii

Dowódca	- ppłk Aleksander Dawydiuk
Zastępca dowódcy d/s pol.-wych.	- mjr Stanisław Arkuszewski
Szef sztabu	- ppłk Mikołaj Pichowicz
Szef wydziału operacyjnego	- mjr Maksym
Szef wydziału rozpoznawczego	-
Szef łączności	- mjr Jakub Dartoł
Szef wydziału ewidencji i uzupełnienia	kpt. Aleksander Palej
Szef łączności specjalnej	- kpt. Aleksander Jełbajew
Szef wydziału pol.-wych.	- por. Wnuk
Dowódca artylerii	- ppłk Aleksander Sienin
Szef saperów	- mjr Mikołaj Żokotaj
Szef służby chemicznej	- kpt. Michał Drob
Kwatermistrz	- ppłk Andrzej Lisowski

2 pułk kawalerii

Dowódca	- ppłk Konstanty Gryśewski
Zea dowódcy d/s pol.-wych.	- ppor. Stanisław Dominiewski
Zea dowódcy d/s liniowych	- mjr Konstanty Czernew
Szef sztabu	- mjr Wiktor Chlebowski
Dowódca 1 szwadronu	- por. S. Małoz
Dowódca 2 szwadronu	- por. Naprawa
Dowódca 3 szwadronu	- por. J. Minokow
Dowódca 4 szwadronu	- ppor. Litwinow

3 pułk kawalerii

Dowódca	- ppłk Dymitr Gryń
Zea dowódcy d/s pol.-wych.	- ppor. Ryszard Kukakowski
Zea dowódcy d/s liniowych	- mjr Walerian Bogdanowicz
Szef sztabu	- rtm. Leon Lisowski
Dowódca 1 szwadronu	- ppor. Stefan Suchodolski
Dowódca 2 szwadronu	- por. Mieczysław Spisecki
Dowódca 3 szwadronu	- ppor. Julian Ciereszko
Dowódca 4 szwadronu	- ppor. Aleksy Popkow

Pododdziały specjalne brygady

Dowódca 4-dywizjonu artyl.konnej	- mjr Aleksander Kochniuk
Dowódca baterii artylerii przeciw- lotniczej	-

WOJSKA PANCERNE

4 pułk szwadronu czołgów

Dowódca	- ppłk Mikołaj Januszewski
Zea dowódcy d/s pol.-wych.	- kpt. Antoni Żelichowski /do 30.3./
	- kpt. Władysław Zieliński /od 31.3./
Zea dowódcy d/s liniowych	- ppłk Jan Możokanow
Pom.dowódcy d/s technicznych	- mjr Mikołaj Rudnicki
Szef sztabu	- kpt. Borys Podskrebko
Dowódca 1 kompanii czołgów	- kpt. Wasyl Riabcew
	- ppor. Mikołaj Siemianow

Dowódca 2 kompanii szolgów	- kpt. Mikołaj Pawlenko
Dowódca 3 kompanii szolgów	- kpt. Grzegorz Dobryń /do 30.3./
Dowódca 4 kompanii szolgów	- kpt. Mikołaj Kisielew /od 31.3./

13 pułk artylerii pancernej

Dowódca	- ppłk M. Curoczkin
Zca dowódcy d/s wysk.-pol.	- por. J. Kost
Zca dowódcy d/s liniowych	- mjr A. Udowika /poległ 12.3./
Pod. dowódcy d/s technicznych	- kpt. A. Wiśniewski
Szef sztabu	- kpt. P. Charitonow
Dowódca 1 baterii dział pan.	- kpt. M. Budnieszuk
Dowódca 2 baterii dział pan.	- por. Biokusow
Dowódca 3 baterii dział pan.	- ppor. Monoszenko
Dowódca 4 baterii dział pan.	- kpt. Bielakow

7 dywizjon artylerii pancernej

Dowódca	- kpt. Krawczenko
Zca dowódcy d/s pol.-wysk.	- por. Piotrowski
Szef sztabu	- kpt. Jelezyszew

1 smotrycowany batalion rozpoznawczy

Dowódca	- mjr Smereżko
Zca dowódcy d/s pol.-wysk.	- por. Paweł Skowron /do 19.3./
	- ppor. Zygmunt Żakiewicz /od 20.3./
Zca dowódcy d/s liniowych	- por. Raczkowski
Szef sztabu	- por. Grul

ARTYLERIA

1 Brygada artylerii ciężkiej

Dowódca	- płk Krenski
Zca dowódcy d/s pol.-wysk.	- mjr Bolesław Jasiński

Szef sztabu	- mjr	Gywiński
Pom. szefa sztabu d/s oper.	- kpt.	Spanowski
Pom. szefa sztabu d/s rozpozn.	- kpt.	Szabowski
Dowódca 1 dywizjonu	- kpt.	Prystawko
Dowódca 2 dywizjonu	- kpt.	Sadewski
Dowódca 3 dywizjonu	- kpt.	Dawidowicz

2 brygada artylerii haubic

Dowódca	- ppk	Kazimierz Wikientiew
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- mjr	Edward Pielecki
Szef sztabu	- mjr	Michał Drześciannikow
Pom. szefa sztabu d/s op.	- kpt.	Bączkowski
Pom. szefa sztabu d/s rozpozn.	- kpt.	Sizikin

7 pułk artylerii haubic

Dowódca	- ppk	Piotr Dąbrowski
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- kpt.	Michał Świętnicki
Zca dowódcy d/s liniowych	- mjr	Piotr Sokółowski
Pom. dowódcy d/s technicznych	- por.	Włodzimierz Andrejew
Szef sztabu	- mjr	Aleksander Koźmin
Dowódca 1 dywizjonu	- kpt.	Mikołaj Zienkiewicz
Dowódca 2 dywizjonu	- kpt.	Bronisław Rakowski

8 pułk artylerii haubic

Dowódca	- ppk	Piotr Parahimowski
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- ppor.	Anatol Selecki
Zca dowódcy d/s liniowych	- kpt.	Aleksander Basiewicz
Pom. dowódcy d/s technicznych	- mjr	Antoni Rabinkow
Szef sztabu	- por.	Jewtychaj Leszczyniec
Dowódca 1 dywizjonu	- mjr	Eugeniusz Baranowski
Dowódca 2 dywizjonu	- kpt.	Jerzy Klujew
Dowódca 3 dywizjonu	- por.	Mateusz Zajcew

9 pułk artylerii haubic

Dowódca	- ppłk Mikołaj Arnaut
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- por. Roman Bojko
Zca dowódcy d/s liniowych	- mjr Siergiej Larin
Pom. dowódcy d/s technicznych	- por. Ilja Czernowok
Szef sztabu	- mjr Mikołaj Dudnik
Dowódca 1 dywizjonu	- por. Konstanty Charitonow
Dowódca 2 dywizjonu	- kpt. Jakow Kuks

3 brygada artylerii haubic

Dowódca	- płk Stanisław Skokowski
	- płk Eugeniusz Laszko /od 27.3./
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- kpt. Jakub Smolik
Szef sztabu	- płk Mikołaj Zatoński
Pom. szefa sztabu d/s oper.	-
Pom. szefa sztabu d/s rozp.	- kpt. Gorodecki
Szef wydziału pol.-wych.	- mjr Czernilewski

10 pułk artylerii haubic

Dowódca	- ppłk Aleksander Gopichow
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- ppor. Stanisław Lachowski
Zca dowódcy d/s liniowych	- mjr Anatol Bass
Pom. dowódcy d/s technicznych	- kpt. Henryk Fridlander
Szef sztabu	- mjr Władysław Chitomer
Dowódca 1 dywizjonu	- kpt. Piotr Skibicki
Dowódca 2 dywizjonu	- kpt. Walenty Kluczenko

11 pułk artylerii haubic

Dowódca	- płk Michał Czyżykow
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- por. Jan Kanel
Pom. dowódcy d/s technicznych	- kpt. Włodzimierz Kosakowic
Szef sztabu	- mjr Semen Frostakow

Dowódca 1 dywizjonu - por. Grzegorz Golikow
Dowódca 2 dywizjonu - kpt. Wiktor Worobiew

12 pułk artylerii haubic

Dowódca - ppłk Michał Karbownik
Zca dowódcy d/s pol.-wych. - kpt. Kazimierz Poźniak
Zca dowódcy d/s liniowych - mjr Tymoteusz Tokaczes
Pom. dowódcy d/s technicznych - por. Mikołaj Skurki
Szef sztabu - mjr Aleksander Tarasiewicz
Dowódca 1 dywizjonu - mjr Jan Borysienko
Dowódca 2 dywizjonu - kpt. Paweł Siebielew

4 brygada artylerii przeciwpancernej

Dowódca - płk Piotr Dejnechowski
Zca dowódcy d/s pol.-wych. - kpt. M. Flikierski
Pom. dowódcy d/s technicznych - mjr Bałwanowicz
Szef sztabu - mjr Piotr Bielajew
Zca szefa sztabu - mjr A. Tysiaczny
Pom. szefa sztabu - kpt. B. Bielajew

4 pułk artylerii przeciwpancernej

Dowódca - płk Władysław Łżyk
Zca dowódcy d/s pol.-wych. - por. Władysław Pupkiewicz
Szef sztabu - mjr Sorys Chmielnicki
Dowódca 1 baterii - por. Paweł Odrzykowski
Dowódca 2 baterii - kpt. Bazyl Kulawy
/do 3.4./
- chor. Dymitr Sergiejew
/p.o.od 3.4./
Dowódca 3 baterii - kpt. Konstanty Pryszczepczyk
/do 3.4./
- ppox. Antoni Stasiak /p.o.od
3.4./

Dowódca 4 baterii
Dowódca 5 baterii
Dowódca 6 baterii

- kpt. Michał Skrzędziewski
- ppor. Henryk Kossakowski
- por. Snagin
- ppor. A. Iwaszkiewicz /od 19.

19 pułk artylerii przeciwpancernej

Dowódca
Zca dowódcy d/s pol.-wych.
Pom. dowódcy d/s technicznych
Szef sztabu
Dowódca 1 baterii
Dowódca 2 baterii
Dowódca 3 baterii
Dowódca 4 baterii
Dowódca 5 baterii
Dowódca 6 baterii

- mjr Donat Zawjałow
- mjr Bożysz Wolniak /do 29.3./
- por. Czesław Łastowski
- kpt. W. Pleskoł
- mjr P. Makarow
- ppor. M. Wołoszszak
- ppor. P. Kryworucki
- por. W. Motowienko
- ppor. Wiktor Margilewicz
- kpt. A. Judin
- ppor. D. Masej

20 pułk artylerii przeciwpancernej

Dowódca
Zca dowódcy d/s pol.-wych.
Pom. dowódcy d/s technicznych
Szef sztabu
Dowódca 1 baterii
Dowódca 2 baterii
Dowódca 3 baterii
Dowódca 4 baterii
Dowódca 5 baterii
Dowódca 6 baterii

- ppłk Piotr Posławski
- kpt. Jerzy Falber
- kpt. Paweł Basanekow
- mjr Zygmunt Bogdaszewski
- ppor. Mikołaj Antoniuk
- ppor. Grzegorz Wifiodof
- ppor. W. Szupczyński
- ppor. Aleksander Parwajyn
- kpt. Anatol Kotowski
- kpt. S. Wiśniowski

5 brygada artylerii lekkiej im. Józefa Bema

Dowódca
Zca dowódcy d/s pol.-wych.
Pom. dowódcy d/s technicznych
Szef sztabu
Pom. szefa sztabu d/s operac.
Pom. szefa sztabu d/s rozpozn.

- gen.bryg. Władysław Kierp
- kpt. S. Wojelechowski
- por. Wiensek /p.o. od 15.
- mjr Włodzimierz Milewski
- płk Jan Kowakowski
- mjr Kukwierka
- kpt. Raben

Dowódca 1 dywizjonu	- mjr Franciszek Juchniewicz
Dowódca 2 dywizjonu	- mjr J. Sołowiew
Dowódca 3 dywizjonu	- kpt. J. Pawłowski

1 pułk moździerzy

Dowódca	- mjr Jan Popowicz
Zes dowódcy d/s pol.-wych.	- kpt. Włodzimierz Muś
Pom. dowódcy d/s technicznych	- por. Stanisław Pletruszewski
Szef sztabu	- mjr Witold Kłosko
Dowódca 1 dywizjonu	- kpt. Seweryn Niedozielski
Dowódca 2 dywizjonu	- kpt. Michał Abadowski

5 sam. dywizjon art. rozpoznania pomiarowego

Dowódca	- mjr Rogaliński
Szef sztabu	- kpt. Szkiełko

1 dywizja artylerii przeciwlotniczej

Dowódca	- ppłk Kazimierz Prokopowicz
Zes dowódcy d/s pol.-wych.	- mjr Julian Biekous
Szef sztabu	- ppłk Władysław Sokółowski
Zes szefa sztabu	- mjr Jan Mincoskin /do 18.3./
	- mjr Mikołaj Koburniejew /od 19.3./
Pom. szefa sztabu	- mjr Mikołaj Koburniejew /do 18.3./
	- mjr Adolf Orzechowski /od 19.3./

15 pułk artylerii przeciwlotniczej /mk/

Dowódca	- ppłk Anatol Przybylski /poległ 18.3./
	- mjr Jan Mincoskin /od 23.3./
Zes dowódcy d/s pol.-wych.	- ppor. Wacław Kutylowski
Zes dowódcy d/s liniowych	- kpt. Semen Wiktorow

Szef sztabu	- mjr Antoni Woźodkiewicz
Dowódca 1 baterii	- por. Grzegorz Siergiejew
Dowódca 2 baterii	- ppor. Sergiusz Kondratiew
Dowódca 3 baterii	- kpt. Aleksander Kyrejew /od 10.3./
	- ppor. Łukasz Didenko /od 11.3./
Dowódca 4 baterii	- kpt. Piotr Mitrofanow
Dowódca kompanii PKM	- ppor. Genadii Jemilianow /poległ 15.3./
	- ppor. Brawerman /od 15.3./

16 pułk artylerii przeciwlotniczej /mk/

Dowódca	- mjr Sergiusz Grygoriew
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- por. Tadeusz Gante
Szef sztabu	- kpt. Stanisław Borecki
Dowódca 1 baterii	- kpt. Eugeniusz Pustawydow
Dowódca 2 baterii	- ppor. Wiktorow
Dowódca 3 baterii	- por. Karol Kalinowski
Dowódca 4 baterii	- por. Emilian Zinszenko
Dowódca kompanii PKM	- por. Sidolnik

17 pułk artylerii przeciwlotniczej /mk/

Dowódca	- ppłk Aleksander Jagliński
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- por. Edward Drabienko
Szef sztabu	- mjr Włodzimierz Dęwnarowicz
Dowódca 1 baterii	- kpt. Grzegorz Pieczakin
Dowódca 2 baterii	- por. Jan Siniakowicz
Dowódca 3 baterii	- por. Konstanty Gierasimow
Dowódca 4 baterii	- chor. Aleksy Wikołajew
Dowódca kompanii PKM	- kpt. Eugeniusz Chanarow

18 pułk artylerii przeciwlotniczej /sk/

Dowódca	- mjr Grzegorz Pogoriełow
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- ppor. Włodzimierz Laszuk
Pom. dowódcy d/s technicznych	- por. Piotr Klimow
Szef sztabu	- kpt. Michał Matwijenko
Dowódca 1 baterii	- ppor. L. Rozewicz
Dowódca 2 baterii	- ppor. A. Straszewski

Dowódca 3 baterii	- por. B. Koszelski /do 20.3./
	- por. W. Frygiń /od 21.3./
Dowódca 4 baterii	- por. W. Frygiń /do 20.3./
	- por. B. Koszelski /od 21.3./

1 samodzielny dywizjon artylerii przeciwlotniczej

Dowódca	- mjr Witkowski
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- ppor. Jerzy Zakrzewski
Szeł sztabu	- por. Aleksy Zwiagin /do 16.3./
	- kpt. Piotr Głoba /od 17.3./
Dowódca 1 baterii	- por. Bolesław Tatarow
Dowódca 2 baterii	- por. Anatol Komir
Dowódca 3 baterii	- por. Włodzimierz Deputat

WOJSKA INŻYNIERYJNE

1 brygada saperów

Dowódca	- pzk Bronisław Lubański
Zca dowódcy d/s wych.-pol.	- kpt. Klemens Michalak
	- mjr Aleksander Wołyński /od 15.3
Szeł sztabu	- ppzk Włodzimierz Piliński
Zca szefa sztabu	- ppzk Edward Stolnicki
Szeł wydziału operacyjnego	- mjr Konstanty Guriew
Szeł wydziału rozpoznawczego	- mjr Aleksander Iwanow
Dowódca 8 batalionu saperów	- mjr Aleksander Dreling
Dowódca 9 batalionu saperów	- kpt. Jan Żytło
Dowódca 10 batalionu saperów	- mjr Sołowiej
	- kpt. Kwaskowski
Dowódca 11 batalionu saperów	- kpt. Sokołowski

7 samodzielny zmotoryzowany batalion saperów

Dowódca	- ppłk Anatol Kreczko
Zes dowódcy d/s pol.-wych.	- chor. Artur Użanowski
Szef sztabu	- kpt. Zygmunt Mazur

WOJSKA CHEMICZNE

1 batalion obrony przeciwochemicznej

Dowódca	- kpt. Jerzy Paaszkiewicz
Szef sztabu	- por. Marian Bogusławski

2 zmotoryzowany batalion miotaczy ognia

Dowódca	- mjr Michał Titow
Zes dowódcy d/s pol.-wych.	- por. Jan Dorna
Zes dowódcy d/s liniowych	- por. Aleksander Kozyrow
Zes dowódcy d/s technicznych	- mjr Aleksander Simaczow
Szef sztabu	- por. Aleksander Timofiejew
Dowódca 1 kompanii fugas. m.o.	- por. Wiktor Kurszynow
Dowódca 2 kompanii fugas. m.o.	- chor. Piotr Sienkiewicz
Dowódca 3 kompanii fugas. m.o.	- por. Piotr Szyrokow
Dowódca kompanii plecak m.o.	-
Dowódca kompanii CIM	- por. Genadij Dzikowski

WOJSKA ŁĄCZNOŚCI

1 pułk łączności

Dowódca	- ppłk	Zarudzki
Zes dowódcy d/s pol.-wych.	- por.	Pisula
Zes dowódcy d/s liniowych	- mjr	Kuśin
Pom. dowódcy d/s technicznych	- kpt.	Luluk
Szef sztabu	- mjr	Klucik

2 samodzielny batalion łączności

Dowódca	- mjr August Pietrusko
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- por. Jan Nigut
Zca dowódcy d/s liniowych	- kpt. Mikołaj Krowczenko
Szef sztabu	- kpt. Konstanty Frydnian

Samodzielne kompanie łączności

Dowódca 5 kompanii kablów = tycz.	- kpt. W. Michomirew
Dowódca 7 kompanii kablów = tycz.	- kpt. D. Koniew
Dowódca 11 kompanii kablów = tycz.	- kpt. Trochim Sołodownik
Dowódca 6 kompanii telegraf.-bud.	- por. Józef Gabzewicz
Dowódca 9 kompanii telegraf.-eksploat.	- kpt. Szymon Łabanow

WOJSKA LOTNICZE

4 mieszana dywizja lotnicza

Dowódca	- płk Turykin /od drugiej połowy marca/
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- płk Jerzy Bogdzianowski
Szef sztabu	- płk Aleksander Remejko /do czasu przybycia płk Turykina pełnił obowiązki dowódcy dywizji/
Szef wydziału operac.-rozpozn.	- płk Antoni Grzybowski
St.pom.szefa wydziału operac.d/s rozp.	- mjr Czabanow
St.pom.szefa wydz.oper.-rozp.d/s rozp.	- mjr Suworow
Starszy inżynier dywizji	- kpt. Sider Korczagin
Starszy nawigator dywizji	- mjr Gorsekow
Szef łączności	- mjr Wacław Bieliński
Szef wydziału personalnego	- kpt. Sawienkow

1 pułk lotnictwa myśliwskiego "Warszawa"

Dowódca	- ppłk Jan Tałdykin / ^{legł} pe/16.3/
Zca dowódcy d/s pol.-wych.	- kpt. Wasyl Gaszyn /od 18.3/
Szef sztabu	- por. Mieczysław Jakubik
	- ppłk Alfons Mikłaszewicz

ca dowódcy d/s pilotowania
owódca 1 eskadry
owódca 2 eskadry
owódca 3 eskadry

- mjr M. Bujewicz
- kpt. Stanisław Lisiecki
- kpt. Włodzimierz Bojow
- kpt. Walerian Satakhauz

2 pułk nocnych bombowców "Kraaków"

owódca
ca dowódcy d/s pol.-wych.
szef sztabu
ca dowódcy d/s pilotowania
owódca 1 eskadry
owódca 2 eskadry
owódca 3 eskadry

- mjr Siemion Warobiew
- por. Wasiluk
- ppłk Grzegorz Makowcz
- kpt. M. Chortosajkew
- kpt. Wiktor Bukowski
- kpt. Jurij Jermakow-Powrański
- kpt. Filip Tyszkiewicz

3 pułk lotnictwa szturmowego

owódca
ca dowódcy d/s pol.-wych.
szef sztabu
ca dowódcy d/s pilotowania
owódca 1 eskadry
owódca 2 eskadry
owódca 3 eskadry

- ppłk Jan Mironow
- ppłk Jerzy Tlutunsk
- mjr Jan Niczyperuk
-
- kpt. M. Perenin
- kpt. Wariant Dawidian
- por. Mikołaj Kitajew

INDEKS NAZW GEOGRAFICZNYCH^{x/}

Anglia - patrz Wielka Brytania

Austria

Babi Dół /Batenthal/

Babigosecz /Bammer/

Bagicz /Bodenhagen/

Balaton, jezioro

Bałtyjsk - patrz Piława

Bałtyk - Morze Bałtyckie

Bania /Baha/

Bardy /Bartin/

Barlinek /Berlinchen/

Batyn /Battin/

Bełtno /Beltenhagen/

Bedlino /Neuhof/

Berlin

Będziszewo /Bandesow/

Biała

Biała Góra /Balienberg/

Biały Bór /Baldenburg/

Białogard /Balgard/

Bieczyno /Hagenow/

Biesiekierz /Biziker/

Biersznica /Reinfeld/

Biskupnica /Bischofswalde/

Błotnica /Spie/

Błotnica-Przećmino, p. kolejowy

Błotno /Friedrichsberg/

Bobolice /Bublitz/

x/ Nazwy miejscowości, rzek, jezior, zalewów, leżących na Zachodnich Ziemiach - brzmienie i pisownia - podane według mapy polskiej 1:100 000, a ich niemieckie odpowiedniki /w nawiasach/ według Stanisława Rosponda - "Skorowidz ustalonych nazw miejscowości na Ziemiach Odzyskanych", część I i II, Instytut Kartograficzny i Wydawniczy "Gleb", Wrocław 1948.

Bogucino /Bogenthin/
Boguszyce /Ottendorf/
Bolkowe /Carlsdorf/
Bolenia
Borne /Borna/
Bornholm, wyspa
Borujsko /Schönfeld/
Borzyn /Borzin/
Borzysław /Borzlauff/
Brandenburgia
Brojce /Breitz/
Brokocina /Bahrenbusch/
Brzeźno /Briesen/
Brzozowo kam. /Bresow/
Brzozowo nowog. /Birkenwalde/
Budapeszt
Budzieszewice /Lüttnarmshagen/
Budzistowo, majątek /Altstadt/
Bukowe /Buchholz/
Bukowe Morekie /See Buckow/
Bydgoszcz
Bystrzyne /Beustrin/
Byszewo, majątek /Büssow/
Bytów /Bütow/

Carrara
Cedynia /Cehden/
Cerkwica /Zirkwitz/
Charzyno /Garrin/
Charzyno kolonia
Chałmno
Chociwól /Freienwalde i P./
Chojna /Königsberg Nm./
Chejnice
Chomętowo gryf. /Gumtow/
Chemino /Kuzmin/
Choszczno /Arnswalde/
Chruścielel /Rettungschau/
Chrząszczewska wyspa /Gristow/

Schwaszcyne

Chynowo /Chinow/

Ciesław /Tartzlaffshagen/

Cieszewo /Ziezeneff/

Cieszyno /Teschendorf/

Czaplin Mały /Klein Zapplin/

Czaplin Wielki /Gross Zapplin/

Czaplinek /Tempelburg/

Czarze Wielkie /Gross Schwarze See/

Czarnogłowy /Zarnglaff/

Czarnica

Czartkowo /Brückenkrug/

Czermnica /Rothenflax/

Czernelewo /Schernian/

Czernisz /Zernin/

Czerek

Dalwia

Dania

Dargikowo /Darkow/

Dargebada /Dargebans/

Darkowo /Rüngenwalde/

Darskowo /Friedrichsdorf/

Dąbie /Altdamm/

Dąbrowa Nowogrodzka /Damerow/

Dębica /Damitz/

Dobra /Daber/

Dobropole nowog. /Breitenfelde/

Dobropole kam. /Dobberghul/

Dobrowo /Dabberow/

Dobre, jezioro /Daber - See/

Dobrzyk, jezioro

Dobrzyń

Dolny Śląsk

Dołganów /Dolgenow/

Dołgie /Dolgen/

Domacyne /Dunzin/

Dramino /Drammin/

Drawa, rzeka /Drage/
Drawsko /Dranburg/
Drosdowo koł. /Drosedow/
Drosdowo gryf. /Hohen Drosedow/
Drzewica kam. /Drewitz/
Przenowo koł. /Drenow/
Dubielno
Budyłany /Doderlage/
Duniewo /Dünow/
Dunowo /Thunow/
Dygowo /Degow/
Dziwna, rzeka /Dievenow/
Dziwnów /Dievenow/
Dziwnówek /WaldDievenow/
Dzwenowo /Schönebeck/
Dźwirzyno /Kolberger Deep/

Europa
Echternach

Francja
Frankfurt n/Odra

Gardno /Garden/
Gardzin /Gardin/
Garnki /Garchen/
Gawroniec /Gersdorf/
Gdańsk
Gdynia
Giżyn /Giesenthal/
Glevice /Glewitz/
Głębokie choszcz. /Glanbeck/
Głodzino /Glistzin/
Głogów /Glogau/
Gniew
Gogolice kam. /Gaulitz/
Goleniów /Gollnow/
Golczewo /Gülzow/

Gołańcz Pomorska /Glansee/
Gokębleniec, góra /Teuben Berg/
Gorzędzie
Gorzów Wielkopolski /Landesberg/
Gostyń kam. /Gross Justin/
Gościnko /Klein Jestin/
Gościno /Gross Jestin/
Gościno - Dwór /Gross Jestin Gut/
Gościnów
Górki Pom. /Görke/
Górzycza gryf. /Görke/
Grabin /Grävenhagen/
Grabowo kam. /Grabow/
Grabowo chojen. /Grabow/
Grabowo żeb. /Grabow/
Grądzkowo, leśniczówka /Gransow/
Grądy gryf. /Gradschagen/
Grądzkie /Langenhaken/
Gronowo /Gross Grönow/
Grudziądz
Gryfice /Greifenberg/
Gryfino /Greiffenhagen/
Grzybowo /Gribow/
Gubin /Guben/

Heilenkirchen

Hel, półwysp

Hiszpania

Holandia

Iglice /Geiglitz/

Inske /Nürnberg/

Jabłówko

Jałta

Janowo

Jastrowie /Jastrow/

Jarszowo /Jassew/

Jarszewko /Jassow am Haff/

Japonia

Josiel /Jatsel/

Jatki /Brendenthi/

Jelenino draw. /Annaberg/

Jugosławia

Kamico, majątek /Kamitz/

Kalina /Meierel/

Kalininograd - pałac Królewiec

Kalisz Pomorski /Kallies/

Kamień Pomorski /Sammin i P./

Kamień Rymański /Hohenfier/

Kamień Rymański, majątek

Kamoszowc /Kamiszow/

Kapice /Kappe/

Karcino /Langenhagen/

Karline /Körlin/

Karnice gryf. /Karnitz/

Karsibór wał. /Keseburg/

Karścino /Kerstin/

Kartlowe białog. /Kartlow/

Kartlowe kam. /Kartlow/

Kartuzy

Karwin /Karvin/

Kiełpino

Klecko, nadleśnictwo

Kłeposzewo /Pribolaff/

Kluczkowo /Klützkow/

Kłajpeda /Mamel/

Kłodkowo /Klützkow/

Kłęby kam. /Klennen/

Kłodzino Białogardzkie /Klützen/

Koczała /Flötenstein/

Kołobrzeg /Kolberg/

Kołomać /Koldemanz/

Konarszewo /Kirchhagen/

Koniewo kam. /Kunew/

Kopice /Köpitz/

Korzystno /Alt Werder/

Kerzycienko /Neu - Werder/
Kestrzyn /Küstrin/
Koszalin /Köslin/
Kowarcz /Kowanz/
Kozielice kam. /Köselitz/
Kraków
Kragi /Kragen/
Kretlewo /Kretlow/
Krepsko Nowog. /Hackenwalde/
Krosino /Gross Krössin/
Królewiec /Königsberg/
Krukowo /Krukenbeck/
Kruszyńskie jezioro
Krzecko /Kreititz/
Krzepocin
Krzywiec /K^{rie} ~~we~~ ^{itz}/
Kujaty
Kukań gryf. /Kukahn/
Kukań kam. /Ludwigsbau/
Kukinia /Quetain/
Kurlandia
Kutno

Laska /Lentsig/
Laski /Latsig/
Lasy /Lasse/
Lajkowo /Leikow/
Lekowo /Leckow/
Lepino koź. /Leppin/
Leszczyn /Lestir/
Leśna
Leśna Huta
Lewno /Lauen/
Lebork /Lauenburg/
Lędyczek /Lendek/
Libawa
Lidzbark Warmiński /Heilsberg/
Linia /Leine/
Lipczyn

Lipie bialeg. /Arnhausen/
Lipie
Lipka /Linde/
Lipnica
Lipno
Lisie Pole /Dichtdorf/
Lisowc, majątek /Lietzow/
Livia Luża, jezioro /Horst Eiersberger - See/
Lendyn
Lubianka, jezioro /Lubenke - See/
Lubichowo
Lubie, jezioro /Grass LÄbbe - See/
Lubiszewo /Güntershagen/
Lubinia
Lubkowiec koż. /Johannisberg/
Luboszyce /Am Strande/
Luboń
Lucim
Lulewice /Alt Lalfitz/

Laba, rzeka /Elbe/
Labędzie /Labenz/
Labuń Wielki /Labuhn/
Lapino /Jappin/
Łasin koss. /Lassehne/
Ławice Słupska /Stelpe - Bank/
Łączno /Lanßen/
Łeba /Leba/
Łęczyca Pomorska /Lenz/
Łęgno /Langendorf/
Łękno /Bast/
Łobez /Lobes/
Łosońnica łob. /Lesbeck/
Łońnica bialeg. /Lasbeck/
Łotewska Socjalistyczna Republika Radziecka
Łowicz Wążecki /Alt Lobitz/
Łódź
Łubowo /Lubow/
Łukęcin /Lüchenthin/

Malonowo /Mallnow/
Margowo /Morgow/
Maskowice /Gross Messowitz/
Maszewo /Massow/
Maszkowo nowog. /Maskow/
Machowo kam. /Dorphagen/
Miaastko /Rumelsburg/
Miedwie, jezioro /Mudd - See/
Mielęcın Myslib. /Mellentin/
Mielno Koss. /Gross Mellen/
Mierseja Wisłana
Miedzyrzeczko wiel. /Mezeritz/
Miedzynódzie /Meidebrink/
Mickowo /Münchendorf/
Mikorewo /Mickorow/
Milachowo /Milchow/
Mikosna
Mikowo kam. /Flacke/
Mircice /Bullenwinkel/
Miroslawiec /Märkisch Friedland/
Mirowo /Freienfelde/
Modlinowo /Muddelnow/
Mokrzyca Mała /Klein Mokrats/
Menschau
Morace /Moratz/
Morawka Ostrawa
Morowe /Mohrow/
Morze Bałtyckie
Morzyczyn /Moritzfelde/
Moza, rzeka
Mrzeżyno /Deep/
Mysłowice /Moitzelfitz/
Mysyna
Mysłibórz /Soldin/
Mysłino /Moitzlin/

Nadarszyce /Rederitz/
Naraw, rzeka

Wasutcwo /Watztow/
Wętno kolonia /Friedewalde/
Wiczonów /Witzenow/
Wischerze /Herst/
Wiedalino /Wedlin/
Wiekania /Wickmin/
Wiekłonice /Wieklaus/
Wielep /Welep/
Wieny faszystowskie - hitlerowskie
Wiemiecka Republika Federalna
Wieżyn /Wessin/
Wogat, rzeka
Norwegia
Wnow Parzenica
Wnow Labędzie /Neu Labenz/
Wnowielice /Neugef - Remontearst/
Wnowogard /Neugard/
Wnowa Łużycka, rzeka /Neisse/

Wobrety /Webrow/
Wodra, rzeka
Wokonek /Watzelbuh/
Wolesano /Welschenburg/
Wolchowo /Wolchow/
Wokuzna /Seefeld/
Worzehowo /Wusterbeck/
Wosiki Koszalińskie /Wusselen/
Wosówko /Wutzow/
Wostre Barde /Wusterbarth/
Wostrowiec
Wostrowice /Wusterwitz/
Wotak /Waedtke/
Wotweck

Wacholeta /Wakulant/
Wartowo /Parlow/
Warsęta, rzeka /Warsante/
Wogorzyno /Wanzerin/

Piła /Schneidemühl/
Piława /Pillau/
Pionki
Piotrków Tryb.
Pławęcino /Plauenthin/
Płocin /Plötzin/
Płoty /Plathe/
Pobierowo /Poderow/
Pobierowo kolonia
Pobłocie Małe /Klein Poblöth/
Pobłocie Wielkie /Gross Poblöth/
Podgaje /Flederborn/
Podgóry /Pudiger/
Podwilcze /Podewils/
Pojezierze Drawskie
Pokrzywnica, rzeka /Klunnes Wasser/
Polanów /Pollnow/
Polska - Polska Ludowa
Połchewo kam. /Polchow/
Położyn Zdrój /Bad Polzin/
Pomorze
Pomorze Zachodnie
Poradz /Petersfelde/
Powałice /Petershagen/
Poznań
Prusinowo gryf. /Rütznow/
Prusy
Prusy Wschodnie
Przećmine /Prettmin/
Przedmieście Lęborskie /Lauenburger Vorstadt/
Przedmieście Złotowskie /Gelder Vorstadt/x/
Przeradz /Eschenriege/
Przybiernów /Pribbernow/
Przybiernówka /Deutsch Pribbernow/
Przyrzecze /Wartenstein/
Przytonko, jezioro /Peittener - See/
Przyton /Pritten/
Psary, cegielnia w rejonie Kołobrzegu

x/ Na niektórych mapach oznaczone również jako Przedmieście Radaikowskie.

Pruasa /Betkenhammer/
Pustary, majątek
Pustkowo /Pustchof/
Pyrzyce /Pyritz/

Radacz /Radatz/
Radawka /Radack/
Radzin
Radom
Raduń /Radun/
Rąblewo p. kolejowy
Rarwine białog. /Rarfin/
Rarwine kam. /Rarfin/
Raszyn
Ravenna
Rąbino /Gross Rąbin/
Reclaw /Hagen/
Reetz /Reetz/
Reda
Redze nowog. /Pflugrade/
Redze białog. /Redel/
Rega, rzeka /Rega/
Rekowo łob. /Reckow/
Rekowo kam. /Reckow/
Ren, rzeka
Recke /Regenwalde/
Resko Przymorskie, jezioro /Kemper - See/
Rewa
Rewal /Rewahl/
Rabun /Rabun/
Rokita /Rockitt/
Rokosowo koł. /Reg-zow/
Rosja
Rosowo /Rossow/
Roścęcino /Ressenthin/
Rotnowo /Rottnow/
Rostoka Odrzańska
Roswarowo /Ribbertow/
Roźnowo Łobeskie /Rosenow/

Rów, półwysp na pód. od Wolina
Runowo Pomorskie /Runow/
Rusowo /Rütow/
Rybice, majątek /Riebitz/
Rybokarty /Ribbekardt/
Rycerzewko /Neu Ritzerow/
Rydzewe /Rütow/
Rymań /Romsn/
Rynowo /Rienow/
Rsepchino /Repsin/
Rsepowo /Reppow/
Rasznikowo /Ressikow/
Rzewnowo /Revanow/
Rzeskowo /Rensekow/

Saarlautern
Salno gryf. /Zedlin/
Sambijski półwysp
Sambino /Zenlin/
Schwedt
Sepolno Krajeńskie
Sibin /Zebbin/
Sidkowo /Zietlow/
Siemysł /Simötzell/
Sieroszaw /Sierzleff/
Skarchowo /Scharnow/
Skarszewy
Skoszewo /Paulsdorf/
Skórowo /Schuraw/
Skrobotowo /Schruptow/
Skronie /Kra-hne/
Sława /Alt Schlage/
Sławno /Schlawe/
Sławoborze /Stolzenberg/
Szonowice /Schlönwitz/
Sżowenkowo /Neugasthof/
Sżowenkowe, majątek
Sżowieńskie /Schlensich/
Sżowińskie Potrzeże

Słupia, rzeka /Stolpe/
Słupsk /Stolp/
Smardzko /Simmatsig/
Smolecin gryf. /Schmalentin/
Smolno, jezioro /Schmolen - See/
Smoleztino /Schmolsin/
Sobinierów, majątek /Schwarzssee/
Sokołów
Sowno nowog. /Minsendarf/
Stanomino /Standemin/
Stany Zjednoczone A.P. - USA
Stara Dobrzyca /Alt Döbberitz/
Stare Czarnowo /Neumark/
Stare Dębne /Damen/
Stare Ślepe /Schlepe/
Stare Resko /Ritzig/
Stargard Szczeciński /Stargard/
Stargard Gdański
Stargard Łobeski /Stargardt/
Starowice /Gross Zacharin/
Stary Borek /Althork/
Stara /Starsberg/
Stawno kam. /Stäwen/
Stepnica /Stopenitz/
Stramnica /Alt Tramm/
Strassburg
Strzeżewko /Ramsberg/
Strzeżewo /Stresew/
Stuchowo /Stuchow/
Studnica /Grassew/
Studzienice /Städtitz/
Sucha /Zuchen/
Sulikowo kam. /Zoldekow/
Sulinowo /Linde b. Krangen/
Szczecin /Stettin/
Szczecinek /Neustettin/
Szeligowo /Eichenfelde/
Szwajcaria
Szwecja

Ścianne /Zeinloke/
Śląsk
Śmieć /Schminz/
Świdwin /Schlivelbein/
Świerczyna Drawska /Gross Linichen/
Świerzno kam. /Schwirsan/
Święta
Świerowice /Schwantefitz/
Świna, rzeka /Swina/
Świniec, majątek /Schwenz/
Świnoujście /Swinemünde/

Tarnowo Pom. /Tornow/
Tarnowo Lub. /Tarnow/
Tarnowo, majątek
Toszew
Troszyn /Tessin/
Troszynsk /Neu Tessin/
Truskolas /Trutselatz/
Trzebianowo, majątek /Trebenow/
Trzebiatów /Tzaptow/
Trzebiechowo /Buchwald/
Trzebież
Trzechel /Trechel/
Trzciana k/Skawoborza /Schönau/
Trzęsacz /Hoff/
Trzygłów /Trieglauff/
Trzynik /Trienke/
Tuczno /Tätz/
Tychówko /Waldisch Tychow/

Unibórz /Tennebuhr/
Unieradz /Neurese/
Upadły /Henkenhagen/
Ustka /Stolpmünde/

Wakcz /Deutsch Krone/
Wapnica /Ravenstein/
Wapno /Kalkberg F./

Warszawa
Wartkowo /Wartekow/
Wartkowo kolonia
Wajherowo
Węgorzyn /Wangerin/
Węgorzyno łob. /Wangerin/
Wicimice /Witsmits/
Widuchowa /Fiddichow/
Wieschowo /Büche/
Wiejkowo /Weckow/
Wisle /Linde b. Barwalde/
Wielka Brytania
Wierzbka Dolna /Gross Forbark/
Wierzchomino /Varchmin/
Wierzchowo Drawskie /Virchow/
Wierzchowo Szczecińskie /Wurchow/
Więchbark
Więceminka, sw. in. Kanał Drzewny /Holagraben/
Więceminie^{x/} /Karlsberg/
Więclaw /Wenslaffshagen/
Wilcze kam. /Wilsdorf/
Wilczkowo /Völzkwow/
Windawa
Wisła, rzeka
Witowo /Vier/
Włodarka gryf. /Voigtshagen/
Włochy
Wojtaszyce /Voigtshagen/
Wolin /Wollin/
Wolin, wyspa /Wollin/
Wrocław /Breslau/
Września
Wrzosowo koź. /Pritzow/
Wrzosowo kam. /Pritzow/
Wrzosowskie jezioro /Fritzower - See/

-----
x/ Na niektórych mapach oznaczone również jako Witkowice.

Wysiedle /Woitzel/

Wysoka Kamińska /Wietstock/

Wyszogóra /Piepenburg/

Zachód - Europa Zachodnia

Zagłębie Śląsko-Dąbrowskie

Zagórze kam. /Saager/

Zagórze bialeg. /Saager/

Zagórzycy /Saagen/

Zalew Kamiński /Cammner Bodden/

Zakopane

Zalew Szczeciński /Grosses Haff/

Zalew Kuroński

Zalew Wiślany

Zamarte

Zastań /Zinn/

Zatoka Gdańska

Zatoka Pomorska /Pommersche Bucht/

Ząbrowo koł. /Se-merow^m/

Ząbrowo bialeg. /Se-merow/

Zdżicmo, jeziora

Zelewo

Zgorzelec /Görlitz/

Zieleniewo /Selinow/

Zielona Góra

Ziemia Odzyskana - Ziemia Zachodnia

Złocieńc /Falkenburg/

Złotów /Flatow/

Złotowo, przedm. Kołobrzega^{x/} /Neu Geldern/

Zwartowo /Schwartow/

Związek Radziecki - ZSRR

Żabin /Gross Sabin/

Żabne /Saaben/

Żabowo /Gross Sabow/

Żabów /Sabow/

Żarowo /Saarow/

Żarnowo /Altsarnow/

x/ Na niektórych mapach oznaczone również jako Radzikowo.

Żerzyno /Ornshegen/
Żółcino /Soltin/
Żółte /Schilde/
Żółte kolonia
Żukowo
Żyrardów

U w a g a : Skróty /pisane małymi literami/ przy miejscowościach oznaczają powiaty /podano je tylko w tych przypadkach, kiedy jednakową nazwę posiadało kilka miejscowości/ :

- białog. = białogrodzki
- chojen. = chojeński
- choszcz. = choszczeński
- draw. = drawski
- gryf. = gryficki
- kam. = kamiński
- koł. = kołobrzescki
- kosz. = koszaliński
- łob. = łobeski
- nowog. = nowogardzki
- wał. = wałecki.

BIBLIOGRAFIA WYKORZYSTANYCH ŹRÓDEŁ I OPRACOWAŃ

A. ŹRÓDŁA ARCHIWALNE /dokumenty z Centralnego Archiwum
Wojskowego/

DOWÓDZTWO I SZTAB I ARMII WP

Sztab

Teczki : 20, 22, 25, 39, 44, 50, 51, 52, 66, 68, 70, 71,
75, 76, 115, 128, 130, 132, 138, 153, 156, 157,
158, 211, 212, 673a

Dowództwo artylerii

Teczki: 439, 443, 453, 454, 455, 457, 465, 466, 470, 473,
482, 484, 485, 521, 529

Dowództwo wojsk pancernych i zmotoryzowanych

Teczki: 632, 638, 641, 647, 648, 650

Oddział wojsk inżynierskich

Teczki : 687, 690, 697, 701

Oddział łączności

Teczki : 719, 729

Oddział wojsk chemicznych

Teczki : 738, 743

Oddział personalny

Teczki : 778, 797, 839

Kwatermistrzostwo

Teczki : 57, 848, 863, 865, 867, 868, 871, 874, 875, 890,
893, 898, 901

Zarząd Polityczno - Wychowawczy

Teczki : 257, 291, 294, 296a, 299, 301, 330, 339, 343,
354, 368, 383, 385, 389, 390, 393, 399a

1 DYWIZJA PIECHOTY

Dowództwo i sztab

Teczki : 2, 38, 58, 80, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 94, 96,
97, 99, 100, 102, 133, 142, 145, 146, 147, 554,
595

1 pułk piechoty

Teczki : 15, 16, 19, 20

2 pułk piechoty

Teczki : 22, 24, 25, 27, 30, 37, 89

3 pułk piechoty

Teczki : 6, 7, 8

1 pułk artylerii

Teczki : 12, 13, 14, 15

1 batalion saperów

Teczki : 7, 9

2 DYWIZJA PIECHOTY

Dowództwo i sztab

Teczki : 10, 11, 27, 38, 39, 40, 41, 43, 45, 46, 47, 50,
51, 52, 53, 84, 85, 86, 281, 288, 305, 307, 308,
310, 355,

4 pułk piechoty

Teczki : 3, 7, 8, 9, 12, 16, 21, 117

5 pułk piechoty

Teczki : 5, 11, 12, 15, 22, 60

6 pułk piechoty

Teczki : 3, 4, 5, 16

2 pułk artylerii

Teczki : 9, 10, 11, 12

2 dywizjon artylerii pancernej

Teczki : 3, 4

2 batalion szkolny

Teczka 24

2 batalion saperów

Teczki : 1, 2

3 DYWIZJA PIECHOTY

Dowództwo i sztab

Teczki : 13, 15, 16, 17, 19, 23, 28, 34, 37, 38, 39, 54,
82, 83, 133, 140, 141, 154, 158, 176, 200, 205,
206, 207, 212, 228

7 pułk piechoty

Teczki : 8, 10, 16, 17, 18

8 pułk piechoty

Teczki : 93, 96

9 pułk piechoty

Teczki : 6, 24, 71

3 /5/ pułk artylerii

Teczki : 2, 3

3 dywizjon artylerii pancernej

Teczki : 1, 2, 29

Batalion szkolny

Teczka 32

Batalion saperów

Teczka 6

4 DYWIZJA PIECHOTY

Dowództwo i sztab

Teczki : 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 21, 22, 24,
25, 26, 27, 46, 68, 69

10 pułk piechoty

Teczki : 37, 41, 42, 49, 82, 83, 113, 116

11 pułk piechoty

Teczki : 29, 30, 32, 33, 34, 35, 38, 191

12 pułk piechoty

Teczki : 15, 16, 18, 19, 22, 73, 85, 87

6 pułk artylerii

Teczki : 4, 9, 10, 11

4 dywizjon artylerii pancernej

Teczki : 9, 12, 16, 22

4 batalion szkolny

Teczka 42

5 batalion saperów

Teczka 11

6 DYWIZJA PIECHOTY

Dowództwo i sztab

Teczki : 7a, 10, 13, 18, 41, 45, 47, 48, 52, 53, 54, 55,
56, 73, 74, 76, 86, 153, 183, 189, 190, 196

14 pułk piechoty

Teczki : 2, 4

16 pułk piechoty

Teczki : 3, 8, 12, 31, 32

18 pułk piechoty

Teczki : 2, 3, 4, 6, 9, 10, 15

23 pułk artylerii

Teczki : 4, 9, 11, 13, 31, 33, 37

6 batalion szkolny

Teczka 17

2 BRYGADA ZAPOROWA

Teczki : 37, 44, 58, 109

1 BRYGADA KAWALERII

Dowództwo i sztab

Teczki : 8, 17, 21, 26, 27, 151, 169

2 pułk kawalerii

Teczka 46

3 pułk kawalerii

Teczka 7

2 BRYGADA ARTYLERII HAUBIC

Teczki : 3, 4, 15, 36, 39, 40, 42, 44, 45, 46, 53, 56, 71,
87, 112, 123, 5

3 BRYGADA ARTYLERII HAUBIC

Teczki : 2, 4, 6, 20, 21, 27, 28, 32, 33, 34, 35, 36, 59,
69

4 BRYGADA ARTYLERII PRZECIWPANCERNEJ

Teczki : 1, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 34, 35

5 BRYGADA ARTYLERII CIĘŻKIEJ

Teczki : 7, 8, 10, 36, 51, 63

1 BRYGADA ARTYLERII CIĘŻKIEJ

Teczki : 14, 59, 61, 62

1 PUŁK MOŹDZIERZY

Teczki : 2, 3, 9, 13, 15, 53, 135

1 DWIZJA ARTYLERII PRZECIWOLOTNICZEJ

Dowództwo i sztab

Teczki : 8, 25, 28, 30, 51, 52, 54, 61, 63, 66, 96, 97,
98, 126

15 pułk artylerii przeciwlotniczej

Teczki : 5, 11, 12

16 pułk artylerii przeciwlotniczej

Teczka 12

17 pułk artylerii przeciwlotniczej

Teczka 10

18 pułk artylerii przeciwlotniczej

Teczki : 4, 12

1 S. DWIZJON ARTYLERII PRZECIWOLOTNICZEJ

Teczki : 7, 10, 17

4 PULK CZOLGÓW CIĘŻKICH

Teczki : 9, 12, 13, 24, 25

13 PULK ARTYLERII PANCERNEJ

Teczki : 3, 4, 44, 45, 75, 100

7 S. DWIZJON ARTYLERII PANCERNEJ

Teczki : 2, 15

1 S. BATALION ROZPOZNAWCZY

Teczki : 2, 8

1 BRYGADA SAPERÓW

Dowództwo i sztab

Teczki : 23, 24, 25, 27, 31, 32, 128, 156, 176

8 batalion saperów

Teczka 260

9 batalion saperów

Teczka 228

2 ZMOT. BATALION MIOTACZY OGNI

Teczki : 2, 5, 12, 19, 23, 57, 59, 60, 63, 64

DOWÓDZTWO WOJSK LOTNICZYCH

Teczki : 63, 64

4 /1/ MIESZANA DYWIZJA LOTNICZA

Dowództwo i sztab

Teczki : 1, 2, 4

1 pułk lotnictwa myśliwskiego

Teczki : 1, 6, 12, 20, 24, 30, 31, 32

2 DYWIZJA ARTYLERII

Dowództwo i sztab

Teczki : 10, 13

6 brygada artylerii lekkiej

Teczki : 1, 17

ORGANIZACJA i działania bojowe Ludowego Wojska Polskiego
w latach 1943-1945. Wybór materiałów źródło-
wych. T. 1. Oprac. Leon Penahajba / i in. /
Wyd. MON, Warszawa 1958.

B. RELACJE /ustne/ UCZESTNIKÓW WALK

/składane podczas polowych podróży wojskowo-histerycznych/

1. gen.bryg. Okęcki Stanisław /zca ó/s pol-wych dowódcy 2 DP/
2. płk dypl. Babula Mieczysław /dca kompanii w 18 pp/
3. płk dypl. Szulczyński Stanisław /dca 2 batalionu 7 pp/
4. płk dypl. Wiśniewski Ernest /dca plut.komp.rozp. 4 DP/
5. ppłk dypl. Komornicki Stanisław /dca komp.moździerzy
82 mm 2 batalionu 14 pp/
6. ppłk Smółka Jerzy /lektor 18 pp/
7. ppłk Zakuski Zbigniew /zca ó/s pol-wych dowódcy 3
batalionu 9 pp/
8. mjr rez. Łańcut Jerzy /szef sztabu 23 pułku artylerii/

C. REGULAMINY

1. БОЕВОЙ устав пехоты Красной Армии, часть 2.
Воен. Изд. НКВД СССР - 1944
2. ВРЕМЕННЫЕ правила воеки вооруженных, чз. I.
ВИВ - 1947 г.

D. OPRACOWANIA /publikacje książkowe i artykuły/

- ACZKASOW W., Wajner B. : Krasnoznamionnyj Bałtijskij Flot
w Wielikoj Ocieczestwiemoj Wojnie. Wojen. Izd.
WD SSSR, Moskwa - 1957
- ARCT Bohdan : Samoloty śpiata. Wyd. MON, Warszawa 1959.
- BERLING Z. gen. dyw. : O obronie wybrzeża morskiego. Bellona
nr 5-6/1950.
- BIULETYN Informacyjny nr 14 Wojskowego Instytutu Historycz-
nego, Warszawa - październik 1960 r.
- BLUM Ignacy : Z dziejów aparatu politycznego Wojska Polskie-
go. Szkice i dokumenty. Wyd. MON, Warszawa 1957

- BLUM Ignacy : Z działalności aparatu politycznego w ludowym
Wojsku Polskim /w okresie od VI 1943 r. do IV
1945 r./ Studia i materiały do Historii Sztuki
Wojennej. T. II. Wyd. MON 1956 /Komisja Wojskowo-
Historyczna Ministerstwa Obrony Narodowej/.
- BLAGOWIESZCZAŃSKI J. ppłk : Formowanie i Armii WP w ZSRR i
analiza jej struktury. Praca dyplomowa, ASG - 1957.
- BOJEN-YJE dziejstwa strzeżkowej diwizji /zbornik taktičes-
kich primierow iz Wielikoj Ocieczestwiennoj Wojny/.
Praca zbiorowa pod red. gen.-mjr K.W. Syczewa i
płk M.M. Mażachowa. Wojen. Izd. MO SSSR, Moskwa -
1958
- BORATYŃSKI Stefan : Dyplomacja okresu drugiej wojny świa-
towej - konferencje międzynarodowe 1941 - 1945.
PWN. Warszawa 1957
- BORDZIŁOWSKI J. gen. broni : Wojsko Polskie w XV rocznicę
swego powstania. Myśl Wojskowa nr 10/1958 r.
- BROCH J. ppłk : Cechy szczególne natarcia w mieście. Myśl
Wojskowa nr 5/1954 r.
- BRZEZIŃSKI W. : Ofensywa do morza. Bellona nr 11-12/1947 r.
- CZUBRYŃ - BORKOWSKI Czesław gen. bryg. : Artyleria w obronie
wybrzeża. Żołnierz Wolności nr 179/1957 r.
- CZUJKOW W. gen.-pułk : Organizacja boja w gorodzie i dziejstwa
szturmowych grupp. Wojennyj Wiestnik nr 12/1945 r.
- CZYŻOWICZ Fr. ppłk dypl. : Działania wojsk w warunkach braku
ciągłego frontu. Myśl Wojskowa nr 7/1960 r.
- DEBORIN G.A. : Wtoraja Mirowaja Wojna. Wojen. Izd. MO SSSR,
Moskwa 1958
- DIE DEUTSCHEN Geschütze 1939-1945 r. J. F. Lehmanns Verlag,
München
- DIEJSTWA wojenne - morskogo flota w Wielikoj Ocieczestwiennoj
Wojnie. Praca zbiorowa pod red. kpt. 1 rangi
M.A. Stiepanowa, płk A.K. Seljaniczewa i kpt. 2
rangi D.D. Kodowa. Wojen. Izd. MO SSSR, Moskwa -
1956

- DOKUMENTATION der Vertreibung der Deutschen aus Ost-Mittel Europa Band I/2 Nr 62. Bericht eines ehemaligen Offiziers; oraz - Erlebnisbericht des W.G. aus Kolberg... Die letzten Tage in Kolberg.
- DUSZYŃSKI Zygmunt gen. bryg. : Działania 1 warszawskiej dywizji piechoty im. T. Kościuski w Berlinie. MON, Warszawa 1952
- DZIPANOW Rudolf : Walki 4 pomorskiej dywizji piechoty. Wyd. MON, Warszawa 1961
- ENCYKLOPEDIA wojskowa - pod red. O. Laskowskiego. Tom IV. Warszawa 1934 r.
- FILONIENKO J. pkk : Materialnoje obespiecszenije boja w bolszom gorodie. Wojennyj Wiestnik nr 12/1945 r.
- GALICKI gen.-pkk : Borba za gorod. Wojennyj Wiestnik nr 10/1945 r.
- GERHARD J. pkk : Z zagadnień walk ulicznych w dużych miastach. Myśl Wojskowa, nr 11/1951 r.
- GERHARD J. pkk : O pościgu w rejonie wybrzeża morskiego. Myśl Wojskowa nr 7-8/1951 r.
- GŁOWACKI Ludwik : Artyleria w walce z okrętami niemieckimi. /Z historii minionej wojny/. Polska Zbrojna nr 265/1948 r.
- GOŁOWKO E. ppkk mgr inż. : Reaktywna i dynamo - reaktywna broń przeciwpancerna niektórych państw kapitalistycznych z okresu II wojny światowej. Przegląd Artyleryjski z 6/1955 r.
- GORODECKI : Szturm Kołobrzegu. Artyleria niezbędna do walk w mieście. Polska Zbrojna nr 262/1945 r.
- GRABOWSKI Zygmunt, Wójcicki Józef : 1000 słów o morzu i okręcie. Wyd. MON, Warszawa 1955
- GRABSKI Władysław Jan dr: 300 miast wróciło do Polski - informator historyczny 960-1960. Instytut Wyd. PAX, Warszawa 1960

- GRÖNER Erich : Die Schiffe der deutschen Kriegsmarine und Luftwaffe 1939-1945 und ihr Verbleib. München 1945
- GUDERIAN H. : Wspomnienia żołnierza. Przekład z niem. Wyd. MON, Warszawa - 1958 r.
- GUTOWSKI Jan i Walfeld Zenon : Historia 3 berlińskiego pułku piechoty. Wyd. MON, Warszawa 1955
- HAJNICZ Artur : Największa bitwa. Życie Warszawy nr 67, 18.3.1960 r.
- HANKIEWICZ Tedeusz ppłk : Walka korpusu armijnego o miasto na podstawie doświadczeń walki 1 Armii WP o Kołobrzeg. Praca dyplomatowa, ASG - 1951 r.
- HUBERT Henryk : Historia 1 berlińskiego pułku artylerii lekkiej. Wyd. MON, Warszawa 1957
- ISRAELIAN W. : Diplomaticheskaja Ietoria Wielikoj Otiieczestwiennej Wojny 1941-1945 g.g. Izd. Instituta Mieżdunarodnych Otnoszenij, Moskwa - 1959
- JANCZELENKO M. płk : Działania pułku czołgów ciężkich o zdobycie miasta. Przegląd Wojsk Pancernych z. 4-5/1946 r.
- JASIŃSKI Antoni : Przeżycanie Wału Pomorskiego. Marsz - manewr 1 Armii WP od Warszawy do Bydgoszczy i udział w przeżycaniu Wału Pomorskiego 19.01-7.03. 1945. Biuro Historyczne Wojska Polskiego, Warszawa 1958
- JASŃKAK Zbigniew : Z dziejów 2 pomorskiego samodzielnego zmotoryzowanego przeciwpancernego batalionu miotaczy ognia. Wyd. MON, Warszawa 1957
- KACZMAREK Kazimierz : Historia 8 bydgoskiego pułku piechoty. Wyd. MON, Warszawa 1957
- KLIBAŃSKI Marek płk dypl. : Organizacja i udział 2 Łużyckiej Dywizji Artylerii WP w walkach na Pomorzu Zachodnim. Wojskowy Przegląd Historyczny nr 1/1960
- KOMORNICKI Stanisław : Wyzwolenie Kołobrzegu. Wyd. MON, Warszawa 1951

- KOMORNICKI ppłk: Analiza doświadczeń bojowych związków taktycznych 1 Armii WP w walkach o miasta i miejscowości. Praca dyplomowa, ASG - 1958
- KOMORNICKI ppłk: Z historii walk o wyzwolenie Kołobrzegu w 1945 r. Myśl Wojskowa nr 3/1956 r.
- KOMORNICKI St. mjr: Związki 1 Armii Wojska Polskiego w walkach o Kołobrzeg. Myśl Wojskowa nr 10/1953 r.
- KOMORNICKI St. ppłk dypl.: Rola 1 Armii Pancerniej Gwardii w drugim i trzecim etapie operacji pomorskiej oraz jej wpływ na działania 1 Armii WP. Myśl Wojskowa nr 8/1960 r.
- KOMORNICKI Stanisław ppłk dypl.: Na marginesie pracy ppłk dypl. Emilia Jadziaka - "Walki 1 Armii WP o Kołobrzeg. 7 - 18.3.1945 r.". Wojskowy Przegląd Historyczny nr 2/1960
- KORTA A.: Wojsko Polskie w walkach o Ziemię Zachodnią. Wojsko Ludowe nr 7/1953
- KOSIARZ Edmund kpt. mar.: Kampania wiosenna w 1945 r. w rejonie Morza Bałtyckiego. Przegląd Morski nr 3/1960 r.
- KRASILNIKOW S. gen. lejtn.: O strategicznym kierownictwie w Wielkiej Ojczyźnianej Wojnie. Wojenna Istoricskij Żurnał nr 6/1960 r.
- KUROCZKIN P. gen. armii: Ob izuczenii istorii wojennago iskusstwa w sowremiennych uszkowach. ^{Żurnał} Wojenna Istoricskij nr 8/1961
- LIPKA Cz., Tarnowski M., Weiss J.: Pancernym szlakiem. Wyd. MON, Warszawa 1953 /Komisja Wojskowo-Historyczna Ministerstwa Obrony Narodowej/
- LIPKA Cz.: Udział jednostek pancernych w zdobywaniu Kołobrzegu. Przegląd Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych nr 3/1954 r.
- MEISTER Jürg: Der Seekrieg in den osteuropäischen Gewässern 1941-1945. München 1958

- MIDDELDORF Eike : Taktyka w kampanii rosyjskiej. Przekład z niem. Wyd. MON, Warszawa 1961
- MIELENTIEW W. mjr : O niektórych osobistościach boja w niemieckom gorodzie. Wojennyj Wiestnik nr 7-8/1945r.
- MIROWAJA Wojna 1939-1945 gody. Sbornik statiej. Przekład z niem. Izd. Inostr. Liter., Moskwa, 1957
- MONIS Marcin : Historia 1 pułku lotnictwa myśliwskiego "Warszawa". Wyd. MON, Warszawa 1955
- MONIS Marcin : Historia 2 pułku nocnych bombowców "Kraków". Wyd. MON, Warszawa 1955
- MONIS Marcin : Ludowe lotnictwo w walkach na Pomorzu. Wojskowy Przegląd Lotniczy nr 10/1953
- MRÓWCZYŃSKI Stanisław mjr : Analiza i ocena organizacji obrony przeciwlotniczej 1 Armii Wojska Polskiego w operacji pomerskiej /1-30III.1945 r./. Praca dyplomowa, ASG - 1961
- OKĘCKI St. : Droga bojowa ludowego Wojska Polskiego. Kwartalnik Historyczny nr 4/1953 r.
- PAWLENKO N. gen-mjr : Decydująca rola Związku Radzieckiego i jego Sił Zbrojnych w rozbiciu imperializmu niemieckiego. Tłumaczenie referatu wygłoszonego na drugiej konferencji naukowej Komisji Historyków NRD i ZSRR w Berlinie 14-19.12.1959 r. Dodatek do nr 1/1960 "Wojskowego Przeglądu Historycznego".
- PERKOWICZ E. mjr dypl. : Natarcie na miasto. Myśl Wojskowa nr 1/1950 r.
- PILIŃSKI W. : Polscy saperzy - Szlak bojowy wojsk inżynierskich ludowego Wojska Polskiego. Wyd. MON, Warszawa 1953 /Komisja Wojskowo-Historyczna Ministerstwa Obrony Narodowej/.
- POGUE Forrest C. : Wierchownoje Komandowanie. Skrócony przekład z ang. Wojsn. Izd. MO SSSR, Moskwa - 1959
- POPŁAWSKI St. gen. armii: Od Warszawy do Berlina /wspomnienia dowódcy 1 armii Wojska Polskiego/. Myśl Wojskowa nr 1 i 2/1960 r.

- POPELAWSKI Stanisław gen. broni : Wspomnienie karta chwały żołnierza polskiego. /W 6 rocznicę wyzwolenia Kałubrzegu/. Żołnierz Wolności nr 76 1951 r.
- PROTIW fałszyfikatorów historii drugiej światowej wojny /zbioruń statiej/. Wojen. Izd. MO SSSR, Moskwa - 1959
- RAJEWSKI ppłk : Analiza i ocena wzajemnych powiązań organizacji oraz sposobów forsowania Wisły, Dźawy, Paręty, Odry, Starej Odry, Kanalka Hohenzollernów i Kawałi przez 1 Armie WP w 1945 r. Praca dyplomowa, AG - 1960
- RAWSKI Tadeusz ppłk dypl. mgr : Ludowe Wojsko Polskie w latach 1943-1945 /Zarys organizacji/. Wojskowy Przegląd Historyczny nr 1/1956
- RAWSKI T. płk : Wojsko Polskie w operacji pomorskiej. Wojsko Ludowe nr 2/1960
- RAWSKI T. : Wyzwolenie polskich ziem nadbałtyckich przez Armie Radziecką i Ludowe Wojsko Polskie. Przegląd Historyczny T. 49, s. 2/3 1954 r.
- ROZWÓJ taktyki Armii Radzieckiej w Wielkiej Wojnie Narodowej 1941-1945. Przekład z ros. Wyd. MO, Warszawa 1960
- RUGE Friedrich : Wojna na morze 1939-1945. Przekład z niem. Wojen. Izd. MO SSSR, Moskwa 1957
- SENGER F. dr. und Etterlin : Taschenbuch der Panzer 1943-1957. J. F. Lehmann Verlag, München
- SESJA naukowa poświęcona Wajnie Wyzwolenczej Narodu Polskiego 1939-1945. Materiały. Wyd. MON 1959
- SIEKIRIN M. płk. Wtorow A. ppłks Upoki boja na gorod Steinau. Wojennyj Wiestnik nr 12/1945 r.
- SKOROWIDE ustalonych nazw miejscowości na Ziemiach Odzyskanych - zebrał Stanisław ROSPOND. Cz. I i II. Instytut Kartograficzny i Wydawniczy "Glob", Wrocław - 1948
- SŁOWNIK Geografii Turystycznej Polski. Komitet dla spraw turystyki, Warszawa - 1959 r.

SŁOWNIK terminów wojskowych - opracowanie zbiorowe. Wyd.
MON, Warszawa 1958

SPEISER Albert : Historia 2 pułku artylerii lekkiej 2 dy-
wizji piechoty. Wyd. MON, Warszawa 1955

SRÓKOWSKI Stanisław : Pomorze Zachodnie. Wyd. Instytut
Bałtycki - 1947 r.

STAPOR Z. płk dypl., Jędziak H. ppłk dypl. i Setuka wojenna
regularnych jednostek ludowego Wojska Polskiego w
latach 1943-1945. Wyśł Wojskowa nr 10/1952 r.

SZAAD Albert ppłk dypl. : Zdobycie Kołobrzega. Bellona nr 77
1946 r.

SZEWCZYK H. mjr : Działania przeciwnikowego zwiastia tak-
tycznego w obronie wybrzeża. Wyśł Wojskowa nr
3/1955

SZLAK bojowy ludowego Wojska Polskiego. Praca zbiorowa pod
red. gen. bryg. Stanisława Czapki. Wyd. MON,
Warszawa 1953 /Komisja Wojskowo-Historyczna Minis-
terstwa Obrony Narodowej/.

SZMATOWICZ B. : Łączność nawa armii. Wyd. MON, Warszawa 1953
/Komisja Wojskowo-Historyczna Ministerstwa Obrony
Narodowej/.

SZULCZYŃSKI Stanisław : Historia 7 kołobrzeckiego pułku pie-
choty. Wyd. MON, Warszawa 1955

THORWALD Jürgen : Es begann an der Weichsel. Stuttgart 1953

TIPPELSKINCH K. : Historia drugiej światowej wojny. Przekład z
niem. Woj. Izd. MO SSSR, Moskwa 1956 r.

BLIWIŃSKI J. płk : Niektóre zagadnienia obrony na szerokim
frontie. Wyśł Wojskowa nr 3/1952 r.

VONLKER Johannes : Die letzten tage von Kolberg (4.-10.3.1945).
Kolner - Verlag, Wursburg - 1959

WALNIJEWYIJA opieracji Wielkiej Otkozestwiennoi wojny
/zbornik statiej/. Sojen. Izd. MO SSSR, Moskwa -
1956 r.

WOJENNAJA Encyklopedia - tom XIII. Wyd. Peterburg 1913 r.

- WTORAJA Mirowaja Wojna 1939-1945 g. g. Wojnowo - Istorionerija
ocenka. Praca zbiorowa pod redakcją gen.-lejtnt.
S.P. Płatonowa /odpowiedzialny redaktor/, gen.-m.
Pawlenko N.G. i plk Parotkina. Woj. Isd. MO SSSR,
Moskwa - 1968
- WYBRANE operacje i walki Ludowego Wojska Polskiego. Zbiór
artykułów. Red. Zdzisław Stajer. Wyd. MON, Warszawa
1957
- WYDRA Wł. plk dypl. : Niektóre problemy obrony /operacji/
przeświadceniowej na wybrzeżu morzowym. Wyśł.
Wojskowa nr 6/1960 r.
- ZALUSKI Zbigniew : Notatki o Kokobrzegu. /Pierwsze dni
ostanue/. Żołnierz Polski nr 10 1958 r.
- ZAKRZEWSKI J. plk dypl. : Znaczenie wojskowe miast we współ-
czesnych działaniach wojennych. Wyśł. Wojskowa nr
7/1959
- ZIELIŃSKI Z. ppłk : Działania w operacyjnej głębokości obrony
ny nieprzyjaciela. Wyśł. Wojskowa nr 7/1954 r.
- ZWIEROWSKOJ P. mjr : Niektóre pytania w sprawie organizacji wojny
w gorodzie. Wojskowy Wiestnik nr 12/1955 r.
- ZAW-JAŁOW A.S., KALJADIN Z.B. : Wschodnie - pamiataniowa
nastupatielnaja operacja sowieckich wojsk ferwa-
l'mart 1945 g., Wojenne-istoriesskij ocenka. Wojen-
Isd. MO SSSR, Moskwa - 1960
- ŻURKOWSKI Michał : Na Bałtyku. Wyd. MON, Warszawa 1954
- ŻURKOWSKI Michał : Wyzwolenie Kokobrzegu. Żołnierz Polski
nr 4/1953 r.
- 14 PP detart do Łaby - wspomnienia uczestników walk. Wyd.
MON, Warszawa 1958

BIBLIOTEKA NAUKOWA AGG WP
Archiwum Dziennika 2.10.1980 - specjalnych
Nr ewid. _____